

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

სლავა შალვას ძე ფეტელავა

კონკურენციის თეორიის ევოლუცია და
ანტიმონოპოლიური რეგულირება საქართველოში

დ ი ს ე რ ტ ა ც ი ა

ეკონომიკის დოქტორის PHD აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

მეცნიერ-ხელმძღვანელი: მიხეილ ჯიბუტი

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

(მოკლე შინაარსი – ავტორეფერატი)

თბილისი

2008

შ ი ნ ა ა რ ს ი

	შესავალი	3
თავი 1.	განვითარებული ქვეყნების კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური, ანტიტრესტული) პოლიტიკა: თეორია და პრაქტიკა	
1. 1	კონკურენციის შესახებ შეხედულებათა ევოლუცია	13
1. 2	კონკურენციის პოლიტიკის განხორციელების მოდელები	26
1. 2. 1	ამერიკული მოდელი (აშშ)	41
1. 2. 2	ევროპული მოდელი (დიდი ბრიტანეთი)	59
1. 2. 3	ევროკავშირის მოდელი	73
თავი 2.	საქართველოში კონკურენციული პოლიტიკის ჩამოყალიბების წინაპირობები, აღებული საერთაშორისო ვალდებულებები და მიღებული დახმარებები	88
2. 1	კონკურენციული პოლიტიკის ჩამოყალიბების წინაპირობები და საერთაშორისო ვალდებულებები	88
2. 1. 1	ევროკავშირი და საქართველო	90
2. 1. 2	ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია და საქართველო	95
2. 1. 3	დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობა და საქართველო	103
2. 1. 4	საქართველოს სახელშეკრულებო ურთიერთობები სხვა ქვეყნების კონკურენციის ორგანოებთან	107
2. 2	კონკურენციის პოლიტიკის სრულყოფისა და რეალიზაციის სფეროში საქართველოსათვის (კონკურენციის ორგანოსათვის) გაწეული საერთაშორისო დახმარებები 1992 წლიდან	109
თავი 3.	საქართველოში ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის რეალიზაციის ეტაპები და შესაბამისი სამართლებრივი ბაზა	117
3.1	კონკურენციული პოლიტიკის ფორმირების (ჩამოყალიბებისა და რეალიზაციის) ეტაპები საქართველოში	117
3.2	საქართველოს ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობა და შესაბამისი აღმასრულებელი (მთავარი ორგანოს გარდა) ინსტიტუტები	131
3.2.1	ანტიმონოპოლიური რეგულირების სამართლებრივი საფუძვლები	134

3.2.2	რეგულირებადი ეკონომიკური სფეროების საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმები და ინსტიტუტები	172
3.3	საქართველოს კონკურენციის მთავარი ორგანოები	182
3.3.1	საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური	184
3.3.2	თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტო	215
თავი 4.	კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაციის შემაფერხებელი გარემოებები და პერსპექტივები საქართველოში	223
4.1	ანტიმონოპოლიური რეგულირების შემაფერხებელი გარემოებები საქართველოში	223
4.2	ანტიმონოპოლიური რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში	234
	დასკვნა – რეკომენდაციები	241
	გამოყენებული ლიტერატურა	247
	დანართები	265
	დისერტაციის მოკლე ინგლისურენოვანი შინაარსი	289

I. ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

შესავალი

პრობლემის აქტუალობა. ქვეყანაში სრულყოფილი საბაზრო ეკონომიკის ჩამოსაყალიბებლად აუცილებელია კონკურენციის დაცვა, ხელშეწყობა და განვითარება. ამიტომაც, მსოფლიოს განვითარებულ სახელმწიფოთა ერთ-ერთ უპირველეს ამოცანას წარმოადგენდა და დღესაც წარმოადგენს სამართლებრივი რეგულირების ისეთი მექანიზმების შემუშავება, რომლებიც უზრუნველყოფენ შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტთა მხრიდან ამ მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ფაქტების გამოვლენასა და აღკვეთას და კეთილსინდისიერი კონკურენციის ხელშეწყობას. სწორედ ასეთი, საკონკურენციო (ანტიტრესტული, ანტიმონოპოლიური) სამართლებრივი რეგულირების მექანიზმების შემოღებას ისახავდა მიზნად აშშ-ს კონგრესი, როდესაც XIX საუკუნის ბოლოსა და XX საუკუნის დამდეგს, მათ მიერ მიღებულ იქნა „შერმანის“, „კლეიტონის“ და სხვა ანტიტრესტული აქტები. ამავე მიზანს ემსახურება გასული საუკუნის 50-იანი წლების ბოლოს (1957 წლის 25 მარტს) ევროპის რიგი სახელმწიფოების მიერ იტალიის დედაქალაქში ხელმოწერილი ხელშეკრულება – „ევროპის ეკონომიკური განვითარების შესახებ“, რომელიც „რომის ხელშეკრულების“ სახელწოდებითაა ცნობილი. იგი წარმოადგენს ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების ეკონომიკური ურთიერთობების მომწესრიგებელ უმთავრეს სამართლებრივ ნორმას. იგივე შეიძლება ითქვას 1994 წლის 8 დეკემბერს დაფუძნებული მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის (მსო) იმ მრავალმხრივი შეთანხმებებისა და წესების შესახებ, რითაც რეგულირდება ამ ორგანიზაციის წევრი სახელმწიფოების ურთიერთობები კონკურენციის სფეროში. თუმცა, ისიც ფაქტია, რომ საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმები (ამოსავალი პოსტულატების გარდა) მუდმივ სრულყოფასა და შევსებას განიცდიან, როგორც ცალკეული საკანონმდებლო, ასევე, ახალი პრეცედენტული ნორმების სახით, რასაც არ უნდა ჩამორჩეს არც ერთი საბაზრო ეკონომიკაზე ორიენტირებული ქვეყანა, რის გარეშეც შეუძლებელია ქვეყანაში დაცულ იქნას კეთილსინდისიერი კონკურენციისა და თავისუფალი ვაჭრობის საერთაშორისო ნორმები და მიღწეულ იქნას ეკონომიკური სტაბილიზაცია.

საქართველოში დამოუკიდებლობის მოპოვების პირველივე დღიდან მიმდინარე ეკონომიკურმა რეფორმებმა დღის წესრიგში დააყენა ახალი, ადეკვატური საკონკურენციო სამართლებრივი ბაზის შექმნის აუცილებლობა. გასული საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისში საქართველოს ხელისუფლება, რომელსაც არანაირი მემკვიდრეობა არ მიუღია ანტიმონოპოლიური რეგულირების სფეროში, იძულებული გახდა საბაზრო ეკონომიკის მქონე ქვეყნების მსგავსად ქვეყანაში გაეტარებინა კონკურენციული პოლიტიკა და შეექმნა შესაბამისი სამართლებრივი საფუძვლები. კერძოდ, მიიღეს სახელმწიფო საბჭოს დეკრეტი – „მონოპოლიური საქმიანობის შეზღუდვისა და კონკურენციის განვითარების შესახებ“ (1992 წ.), რომლის აღსრულებაზე ზედამხედველობისა და კონტროლის ფუნქცია დაეკისრა საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს. მოგვიანებით, დეკრეტი შეიცვალა „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონით (1996 წ.). თუმცა, იმთავითვე ცხადი იყო, რომ საქართველოში მოქმედი საკონკურენციო სამართალი შორს იყო სრულყოფილებისაგან და ის საჭიროებდა შემდგომ დახვეწასა და ჰარმონიზაციას განვითარებული ქვეყნების და პირველ რიგში ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დაახლოების კუთხით.

დღეისათვის, არამარტო განვითარებადი, არამედ განვითარებული ეკონომიკის ქვეყანაც კი ვერ უზრუნველყოფს კონკურენციის დაცვას გარე სამყაროსთან ჰარმონიზებული ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის გარეშე, რომელიც თავის მხრივ შესაბამისობაში უნდა იყოს საერთაშორისო სტანდარტებით დადგენილ ნორმებთან და აღებულ საერთაშორისო ვალდებულებებთან. სამწუხაროდ, საქართველოში ბოლო პერიოდში რეალიზებული ანტიმონოპოლიური პოლიტიკა არასაკმარისად ითვალისწინებს ევროკავშირის წინაშე ნაკისრ ვალდებულებებს ქვეყნის საკონკურენციო სამართლის სრულყოფის მიმართულებით. უფრო მეტიც, საქართველოში 2005 წლის 3 ივნისს მიღებული ქვეყნის საკონკურენციო სამართლის ჩარჩო კანონი – „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონი, უფრო მეტად დაშორდა, საერთაშორისო სტანდარტებს და ქვეყნის მიერ ნაკისრ ვალდებულებებს კონკურენციის სფეროში, ვიდრე დაუახლოვდა. ამ ეტაპზე საქართველოში მოქმედი საკონკურენციო სამართლის ძირითადი ნაწილი მნიშვნელოვნად განსხვავდება განვითარებულ ქვეყნებში აპრობირებული და მიღებული საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმებისაგან და ეყრდნობა ძირითადად „ეკონომიკის თავის ნებაზე მიშვების“ კონცეფციას.

აღნიშნული ორმაგად უფრო საზიანოა ქვეყნისათვის მაშინ, როდესაც ჯერ კიდევ არაა დასრულებული განსახელმწიფოებრიობის პროცესი და არსებობს იმის ალბათობა, რომ შეიქმნას ტრანსნაციონალური კომპანიები და მსხვილი კონგლომერატები, რომელთა მხრიდან არაა გამორიცხული ადგილი ჰქონდეს კეთილსინდისიერი, პატიოსანი კონკურენციისა და თავისუფალი ვაჭრობის ხელყოფას, ადგილობრივ მეწარმეთა და მომხმარებელთა ინტერესების საზიანოდ.

ანტიმონოპოლიური რეგულირების პრობლემატიკა, რომელიც 1992-2005 წლებში მოიცავდა ასევე, მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და სარეკლამო საქმიანობის საკითხებსაც, ყოველთვის აქტუალური იყო საქართველოში, მაგრამ 2005 წლის შემდგომ პერიოდში ის კიდევ უფრო აქტუალური გახდა. პრობლემის აქტუალობის ხარისხის მომატების ძირითადი მიზეზი მდგომარეობს იმაში, რომ საქართველოში მოქმედი ჩარჩო საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმა (კანონი), მის აღმასრულებელ ინსტიტუტთან ერთად ვერ პასუხობს დროის მოთხოვნებს. იგი, შესაძლებელია სრულფასოვანი საბაზრო ეკონომიკის ჩამოყალიბების შემაფერხებელ გარემოებად იქცეს, მითუმეტეს იმ პირობებში, როდესაც ერთის მხრივ, „... საქართველოში მთელი რიგი პროდუქციის იმპორტის სფეროები მონოპოლიზებულია ...“ (39, გვ. 3), ხოლო მეორეს მხრივ, კანონი არ აწესრიგებს (არ მოიცავს) მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტთა მხრიდან მათი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ფაქტების გამოვლენისა და აღკვეთის მექანიზმებს. მხედველობაშია მისაღები ის გარემოებაც, რომ მაღალინდუსტრიული ქვეყნებისაგან განსხვავებით საქართველოს ხელისუფლების უპირველეს ამოცანას წარმოადგენს არა არსებული კონკურენციის დაცვა, არამედ კონკურენციული გარემოს ფორმირება ზოგადად, რომლის მიღწევა ბევრად უფრო მეტ ძალისხმევას საჭიროებს.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ნათელია, რომ კონკურენციის პოლიტიკის მნიშვნელობის შეუფასებლობამ, მისი ეკონომიკური და სოციალური შედეგების იგნორირებამ შეიძლება მიგვიყვანოს ეკონომიკის კრიზისულ სიტუაციამდე (ან არსებული კრიზისული სიტუაციიდან გამოსვლის გაჭიანურებამდე). ამ თვალსაზრისით, საქართველოში კონკურენციული პოლიტიკის პრობლემების შესახებ საზოგადოებრივი შეხედულებების ტრანსფორმაციას, მეცნიერული აზრის შემდგომ განვითარებას გააჩნია არა მარტო პრაქტიკული, არამედ თეორიული მნიშვნელობაც.

პრობლემის მეცნიერული დამუშავების მდგომარეობა. საკითხის აქტუალობიდან

გამომდინარე, ქვეყანაში კონკურენციისა და ანტიმონოპოლიური რეგულირების პრობლემატიკას არაერთი ცნობილი მეცნიერ-ეკონომისტის ნაშრომი მიეძღვნა, მაგრამ მათში, საქართველოში კონკურენციული პოლიტიკის ჩამოყალიბებისა და განვითარების საკითხები ნაკლებადაა შესწავლილი. ცხადია, ცალკეულ მეცნიერთა შრომები თავისთავად ანტიმონოპოლიური აზრის განვითარებას უწყობდა ხელს, მაგრამ, ისიც ფაქტია, რომ არც ერთი ფუნდამენტური გამოკვლევა საქართველოში კონკურენციული პოლიტიკის ფორმირებისა და მისი განვითარების პრობლემებისადმი არაა მიძღვნილი. ამასთან, შეუსწავლელია ანტიმონოპოლიური რეგულირების მექანიზმების ცვალებადობისა და სრულყოფის საკითხები. შესაბამისად, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური რეგულირების) პოლიტიკის ჩამოყალიბებისა და რეალიზაციის პროცესი ქართველ მეცნიერ-ეკონომისტთა მონოგრაფიული კვლევის საგანი არ გამხდარა და ანტიმონოპოლიური რეგულირების პრობლემატიკას ჯერ კიდევ არ უკავია კუთვნილი ადგილი ქართველ მეცნიერთა შრომებში.

კვლევის მიზანი და ამოცანები. კვლევის მიზანს წარმოადგენს, ზოგადად, კონკურენციული თეორიის ევოლუციისა და საქართველოში კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური) აზრის განვითარების, ასევე, 1992 წლიდან დღემდე (2008 წლის მარტი) ანტიმონოპოლიური რეგულირების ძირითადი მიმართულებების შესწავლა-გაანალიზება. ამასთან, ამ სფეროში არსებული პრობლემების წარმოჩენა და იმ შესაბამისობების გამოაშკარავება, რომლებიც არსებობს საქართველოს კონკურენციულ კანონმდებლობასა და განვითარებულ ქვეყნებში არსებულ შესაბამის საკანონმდებლო ბაზას შორის.

დასახული მიზნის მისაღწევად ნაშრომში დასმულ და გადაწყვეტილ იქნა შემდეგი ამოცანები:

– დასაბუთებულ იქნა საქართველოს კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაციის მექანიზმების კრიტიკული ანალიზის საფუძველზე ამ სფეროში თუ რა ფუნქციები და ამოცანები უნდა წარმოადგენდეს სახელმწიფო რეგულირების პრეროგატივას;

– პირველად ქართულ ეკონომიკურ მეცნიერებაში მონოგრაფიულად იქნა შესწავლილი განვითარებული ქვეყნების კონკურენციული პოლიტიკის თეორია და პრაქტიკა. კერძოდ, განხილულ იქნა კონკურენციის ე.წ. ამერიკული, ევროპული და ევროკავშირის მოდელები და განხორციელდა მათი შედარებითი ანალიზი;

- განხორციელდა საქართველოში კონკურენციის კანონმდებლობისა და კონკურენციის პოლიტიკის განმახორციელებელი აღმასრულებელი ორგანოების სისტემატიზაცია, წარმოჩინდა საქართველოში კონკურენციის პოლიტიკის ჩამოყალიბების წინაპირობები და მისი ფორმირების ეტაპები;
- გაანალიზებულ იქნა კონკურენციის პოლიტიკის სფეროში საქართველოს საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულების მდგომარეობა;
- შესწავლილ იქნა საქართველოს კონკურენციის ორგანოს პრაქტიკული საქმიანობის შედეგები და წარმოჩენილია მისი ძლიერი და სუსტი მხარეები;
- არსებული სასამართლო პრაქტიკის ანალიზის საფუძველზე დადგენილია კონკურენციული კანონმდებლობისა და მისი აღმასრულებელი ინსტიტუტის ეფექტიანობის მაჩვენებლები;
- გამოვლენილია კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაციის სუბიექტური და ობიექტური ხასიათის შემაფერხებელი გარემოებები. ჩატარებულია ამ გარემოებების დეტალური ანალიზი;
- კონკურენციის სფეროში საერთაშორისო გამოცდილებისა და საქართველოში არსებული სიტუაციის ანალიზის საფუძველზე შემუშავებულია რიგი დასკვნები და პრაქტიკული რეკომენდაციები ქვეყანაში კონკურენციული პოლიტიკის სრულყოფისა და განვითარებისათვის.

კვლევის თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძვლები. კვლევის თეორიულ და მეთოდოლოგიურ საფუძველს წარმოადგენს ქართველ და უცხოელ მეცნიერთა ნაშრომები კონკურენციის (ანტიტრესტული, ანტიმონოპოლიური) პოლიტიკის პრობლემებზე, ევროკავშირისა და მსოფლიოს სხვა განვითარებული ქვეყნების კონკურენციული კანონმდებლობა და მისი რეალიზაციის პრაქტიკული შედეგები, კონკურენციული პოლიტიკის საკითხებზე საერთაშორისო ექსპერტთა რეკომენდაციები, საქართველოს საკანონმდებლო და ნორმატიულ-სამართლებრივი აქტები, საქართველოს პარლამენტის, საქართველოს პრეზიდენტისა და საქართველოს მთავრობის (ბრძანებულებები, განკარგულებები, დადგენილებები) გადაწყვეტილებები ქვეყანაში კონკურენციული პოლიტიკის გატარებისა და სრულყოფის, ასევე ეკონომიკის დემონოპოლიზაციის მიმართულებით.

მეცნიერულ კვლევაში გამოყენებულია ისტორიული, კომპლექსური, სისტემური და შედარებითი მეთოდები, ანტიმონოპოლიური სამსახურის მასალები, ასევე სტატის-

ტიკისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების მონაცემები.

კვლევის ობიექტი და საგანი. კვლევის ობიექტია ზოგადად კონკურენციის თეორიების ევოლუცია და კონკრეტულად მისი რეალიზების პრაქტიკა სხვადასხვა ქვეყნებში, მათ შორის საქართველოში. კონკურენციის (ანტიმონოპოლიური რეგულირების) სფეროში საქართველოში 1992 წლიდან დღემდე (2008 წლის მარტი) მიღებული საკანონმდებლო-ნორმატიული ბაზა, განვითარებული ქვეყნების კონკურენციის კანონმდებლობა, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურისა და თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს მიერ გაწეული საქმიანობა, უცხოელ ექსპერტთა რეკომენდაციები და ანტიმონოპოლიური რეგულირების საკითხებზე როგორც ადგილობრივ, ასევე უცხოელ მეცნიერ-ეკონომისტთა ნაშრომები. კვლევის საგანს წარმოადგენს – საქართველოში კონკურენციული პოლიტიკის ჩამოყალიბების კანონზომიერებები, თანამედროვე ეტაპზე მისი მდგომარეობის შეფასება და განვითარების ოპტიმალური გზების დადგენა.

კვლევის მეცნიერული სიახლე. პირველად, საქართველოს მაგალითზე განხილული და სისტემატიზებულია კონკურენციის კანონმდებლობის სამართლებრივი საფუძვლები, მისი ფორმირების წანამდგვრები. ქვეყნის საერთაშორისო ვალდებულებების გათვალისწინებით შემუშავებულია კონკურენციული პოლიტიკის განხორციელებისათვის ოპტიმალური კომპლექსური სისტემა და მისი პერსპექტივები. კერძოდ,

- საქართველოში პირველად იქნა შესწავლილი კონკურენციის პოლიტიკის შესახებ მეცნიერული შეხედულებების ჩამოყალიბების უწყვეტი პროცესი;
- გაანალიზებულია კონკურენციის შესახებ არსებული მოდელები და წარმოჩენილია შესაბამის შეხედულებათა ევოლუცია;
- საქართველოს მაგალითზე განხილულია კონკურენციის კანონმდებლობის სამართლებრივი საფუძვლები და მისი აღსრულების ინსტიტუტები;
- სისტემატიზებულია კონკურენციული პოლიტიკის ფორმირების წანამდგვრები და ამ სფეროში ქვეყნის საერთაშორისო ვალდებულებები;
- ლოგიკურად დასაბუთებულია და დაყოფილი კონკურენციის პოლიტიკის ჩამოყალიბების ეტაპები;
- გაანალიზებულია და მეცნიერულად დასაბუთებულია კონკურენციის პოლიტიკის რეალიზაციის შემაფერხებელი გარემოებები;
- შემუშავებულია კონკურენციული პოლიტიკის განხორციელების ღონისძიება-

თა კომპლექსური სისტემა და წარმოდგენილია მისი პერსპექტივები.

დისერტაციის პრაქტიკული მნიშვნელობა მდგომარეობს იმაში, რომ მასში გაანალიზებული და შესწავლილია კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური, ანტიტრესტული) კანონმდებლობის წარმოშობის, ჩამოყალიბებისა და განვითარების ისტორია (განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება) და მასთან განხილულია საქართველოს კონკურენციული კანონმდებლობის საკითხები. ნაშრომი პრაქტიკულად წარმოადგენს საქართველოში კონკურენციული კანონმდებლობის ფორმირებისა და პრაქტიკული რეალიზაციის სრულ, მაგრამ კომპაქტურ ისტორიას თავისი მიღწევებითა და ჩავარდნებით. წარმოჩენილია ის უარყოფითი მხარეები, რომელთა აღმოფხვრა აუცილებელია ქვეყანაში სრულყოფილი კონკურენციული პოლიტიკის გასატარებლად. ეს კი საბოლოოდ ხელს შეუწყობს სამეწარმეო გარემოს გაუმჯობესებასა და მომხმარებელთა ინტერესების დაცვას. შემუშავებულია სახელმწიფოს მხრიდან კონკურენციულ პოლიტიკასთან მიმართებაში გასატარებელი პრაქტიკული რეკომენდაციები.

ნაშრომი ეყრდნობა მდიდარ სტატისტიკურ და ფაქტობრივ მასალას, მათ შორის რეალურად არსებულ სასამართლო დავებსა და კონკრეტული საქმეების განხილვების შდეგებს, დაინტერესებული ეკონომიკური აგენტებისა და აღმასრულებელი ხელისუფლების შესაბამისი ორგანოების მონაწილეობით.

ნაშრომში ჩამოყალიბებული შეხედულებები და კონკრეტული გადაწყვეტილებები შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას უმაღლეს სკოლაში (2007 წლის სექტემბრიდან გამოიყენება ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტზე შესაბამისი კურსის შესწავლის პროცესში) სასწავლო დისციპლინების სრულყოფისათვის, მათ შორის კონკურენციის საკითხებზე სალექციო კურსისისათვის. ამასთან, შემუშავებულია პრაქტიკული რეკომენდაციები სახელმწიფოს მხრიდან გასატარებელ კონკურენციულ (ანტიმონოპოლიურ რეგულირების) პოლიტიკასთან მიმართებით.

დისერტაციის აპრობაცია. სადისერტაციო ნაშრომი აპრობირებულ იქნა ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის საერთაშორისო ეკონომიკისა და ეკონომიკურ მოძღვრებათა ისტორიის კათედრის სხდომაზე 2006 წლის 17 ივნისს (ოქმი №8).

რეცენზია განახლებულ იქნა გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის

ბიზნესისა და მართვის ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს 2008 წლის 10 მარტის გადაწყვეტილებით (ოქმი №2).

სემინარი. გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის ბიზნესისა და მართვის ფაკულტეტის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მიმნიჭებელი სადისერტაციო საბჭოს 2008 წლის 15 თებერვლის გაფართოებულ სხდომაზე (ოქმი №1) განხილულ იქნა სემინარი თემაზე – „ანტიმონოპოლიური რეგულირება საქართველოში“. მოხსენება სადისერტაციო საბჭოს წევრების მიერ შეფასდა დადებითად. სემინარის მასალები (**word, pover-point**) განთავსებულია უნივერსიტეტის ვებ-გვერდზე: **www. gruni.edu.ge**

კვლევის შედეგების პუბლიკაცია. კვლევის ძირითადი შედეგები გამოქვეყნებულია:

1. საქართველოს საერთაშორისო ვაჭრებულებები ანტიმონოპოლიური რეგულირების სფეროში, ჟურნალი „საქართველოს ეკონომიკა“, №1(122), 2008, გვ. 61-64;
2. კონკურენციის შესახებ შეხედულებათა ევოლუცია, ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა“, №2, თბ., 2006, გვ. 80-87;
3. კონკურენციის პოლიტიკის რეალიზაციის შემაფერხებელი გარემოებები საქართველოში, ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა“, №5, თბ., 2006, გვ. 106-113;
4. აშშ-ს ანტიტრესტული კანონმდებლობის მიმოხილვა, ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა“, №1, თბ., 2007, გვ. 96-113;
5. კონკურენციის პოლიტიკის განხორციელების მოდელები, ჟურნალი „ეკონომიკა“, №2, თბ., 2006, გვ. 175-181;
6. კონკურენციის პოლიტიკის ფორმირების ეტაპები საქართველოში (1992-2005 წწ.), ჟურნალი „ეკონომიკა“, №3, თბ., 2006, გვ. 5-10;
7. ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია და საქართველო (მსჯელობა კონკურენციის პოლიტიკის საკითხებზე), ჟურნალი „ეკონომიკა“, №9-10, თბ., 2006, გვ. 103-108;
8. ანტიმონოპოლიური რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, ჟურნალი „ეკონომიკა“, №11-12, თბ., 2006, გვ. 10-15;
9. დიდი ბრიტანეთის საკონკურენციო სამართლის (კანონმდებლობა, ინსტიტუტები) მიმოხილვა, ჟურნალი „ეკონომიკა“, №1-2, თბ., 2007, გვ. 166-176;
10. საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ კონკურენციის პოლიტიკის რეალიზაციის მიზნით საქართველოსათვის გაწეული დახმარებები 1995-2006 წწ., ჟურნალი „ახალი ეკონომისტი“, №2, თბ., 2007, გვ. 16-19;

11. მსჯელობა ქართული საკონკურენციო სამართლის სრულყოფის საკითხებზე, ჟურნალი „ახალი ეკონომისტი“, №5, თბ., 2007, გვ. 16-19;

12. მონოგრაფია - კონკურენციის თეორია და ანტიმონოპოლიური რეგულირება საქართველოში, „ლოი“, თბ., 2007, გვ. 376;

13. მონოგრაფია – მსჯელობა საქართველოს საკონკურენციო (ანტიმონოპოლიური) სამართლის სრულყოფის საკითხებზე, „ლოი“, თბ., 2007, გვ. 96;

14. Circumstances Creating Barriers to Antimonopoly Regulation in Georgia. HESP-Higher Education Support Program, Regional Seminar for Excellence in Teaching, Tbilisi State University, Georgian University; International Conference: “Shadow Economics and Social Economic Consequences of Corruption, tax evasion and Property rights violation.” Collection of Scientific Works, Research Papers and Articles, Publishing House “Universal,” Tbilisi 2008, p.5-11 (ჩაშვებულია გამოსაცემად).

ნაშრომის სტრუქტურა და მოცულობა. სადისერტაციო ნაშრომი შედგება შესავლის, ოთხი თავის, დასკვნა-რეკომენდაციებისა და 10 დანართისაგან. ნაშრომი შეიცავს კომპიუტერზე ნაბეჭდ 326 გვერდს და 218 დასახელების გამოყენებული ლიტერატურის სიას.

II. ნაშრომის მოკლე შინაარსი

ნაშრომის შესავალში დასაბუთებულია საკვლევი თემის აქტუალობა, ნაჩვენებია პრობლემის მეცნიერული დამუშავების მდგომარეობა, კვლევის მიზანი და ამოცანები, კვლევის ობიექტი, საგანი და ავტორის მიერ კვლევის პროცესში მიღებული მეცნიერული სიახლეები.

პირველ თავში განხილულია კლასიკური და ნეოკლასიკური სკოლის წარმომადგენელთა თეორიული შეხედულებები, ხაზგასმულია იმ ნაკლოვანებებზე რითაც ამ სკოლის წარმომადგენელთა თეორიები გამოირჩეოდა (მოჭარბებული ყურადღება ფასებით კონკურენციის მიმართ, კონკურენციული საქმიანობის დინამიკისა და დროითი ფაქტორის მნიშვნელობის იგნორირება და სხვ.). ნაჩვენებია სრულყოფილი (მთლიანად გამორიცხავს რაიმე სახით ბაზრის არსებით კონტროლს) და არასრულყოფილი (მონოპოლიური კონკურენცია, ოლიგოპოლიური კონკურენცია და აბსოლუტური მონოპოლია) კონკურენციის მოდელებს შორის არსებული წინააღმდეგობები. მოცემუ-

ლია აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით ქართულ ეკონომიკურ ლიტერატურაში ქართველ მეცნიერ-ეკონომისტთა მოსაზრებები.

აღნიშნულია, რომ „სრულყოფილი კონკურენცია (და, ამდენად, თავისუფალი ბაზარი) მხოლოდ და მხოლოდ თეორიული კონსტრუქციაა ...“ (17, გვ. 26). უფრო მეტიც, „... აბსოლუტურად თავისუფალი ანუ სრულყოფილი კონკურენცია და ყოველმხრივ დამოუკიდებელი, თვითრეგულირებადი საბაზრო მეურნეობა წმინდა სახით მსოფლიოს არც ერთ ქვეყანაში არ არსებობს და არც არსებულა“ (36, გვ. 158-169). შესაბამისად, საზგასმულია, რომ თანამედროვე გლობალიზაციის პირობებში, როდესაც სასაქონლო ბაზრების მნიშვნელოვანი ნაწილი ისედაც მონოპოლიზირებულია, ყოველად გაუმართლებელია სახელმწიფოს მხრიდან სასაქონლო ბაზრებზე ეკონომიკურ აგენტთა ქმედებების გაკონტროლების მექანიზმების სრული გამორიცხვა. თავის მხრივ, ანტიმონოპოლიური რეგულირების პრაქტიკული რეალიზაციის გამოცდილება მუდმივად ბიძგის მიმცემი შესაბამისი თეორიული საფუძვლების ჩამოყალიბებისა და სრულყოფის მიმართულებით.

საზგასმულია, რომ კონკურენციის შესახებ დოქტრინები, ეპოქებისა და რეალური გარემოს ცვლილებებიდან გამომდინარე, მუდმივ ცვალებადობაში იყო. უცვლელი რჩებოდა ერთი – კონკურენცია, რაც, ალბათ, ამა თუ იმ ფორმით იქნება მანამ, სანამ იარსებებს სოციუმი.

კონკურენციის თეორიისა და პრაქტიკის სრულფასოვანი შესწავლისათვის აუცილებელია ვერკვეოდეთ საკონკურენციო სამართლის საფუძვლების განმსაზღვრელ დებულებებსა და ძირითად პრინციპებში. ამ მიზნით ნაშრომში გაანალიზებულია კონკურენციის ე.წ. ამერიკული („საბაზრო ძალაზე“ დაფუძნებული), ევროპული („დომინირებაზე“ დაფუძნებული) და ევროკავშირის (წარმოიშვა და ყალიბდება საერთაშორისო სამართლის ნორმების ბაზაზე) მოდელები და განხორციელდა მათი შედარებითი ანალიზი. შესაბამისად, საზგასმულია ამ მოდელთა შორის არსებულ მსგავსებასა და განსხვავებაზე და მათთან მიმართებაში განხილულია საქართველოს ჩარჩო საკონკურენციო (ანტიმონოპოლიური) კანონმდებლობა.

კონკურენციის კანონმდებლობის აღიარებულ მოდელთა შორის არსებული მსგავსებებისა და განსხვავებების უკეთ წარმოჩენის მიზნით განხილულია ამერიკის შეერთებული შტატების (ამერიკული მოდელი), დიდი ბრიტანეთის (ევროპული მოდელი) და ევროკავშირის (ძირითადად ემსახურება ამერიკულ და ევროპულ მოდელთა

შორის არსებული განსხვავებათა წაშლას) საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმები, მათ აღმასრულებელ ინსტიტუტებთან ერთად. ამ მოდელებთან, ქართული ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობისა და შესაბამისი ინსტიტუტების საქმიანობათა შეჯერებამ მოგვცა იმის საფუძველი, რომ უფრო სრულყოფილად წარმოგვეჩინა ამ სფეროში არსებული ხარვეზები და შეგვეთავაზებინა კონკრეტული რეკომენდაციები.

ამასთან, კონკურენციის კანონმდებლობისა და შესაბამისი ინსტიტუტის მუშაობის ეფექტიანობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად ადეკვატურია მისი ზედამხედველობითი და საკონტროლო საქმიანობა, გადაწყვეტილებების მიღებასა და ჯარიმების დაწესების უფლებაზე. ნაშრომში მოყვანილი და განხილულია ცალკეულ სუბიექტთა ანტიკონკურენციულ ქმედებებზე აშშ-ს ვაჭრობის ფედერალური კომისიის, დიდი ბრიტანეთის კონკურენციის კომისიისა და ევროკომისიის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები (კონკრეტული მაგალითები) და წარმოჩენილია, მსგავს (მიახლოებულ) სიტუაციებში ქართული საკონკურენციო სამართლის ნაკოვანებები.

საზგასმულია დასკვნა იმის შესახებ, რომ რომელი მოდელის შესატყვისიც არ უნდა იყოს ამა თუ იმ ქვეყნის კონკურენციის კანონმდებლობა ყველგან რეგულირების საგანს წარმოადგენენ ურთიერთობები, რომლებიც დაკავშირებულია ბაზარზე კონკურენციის პირობების განსაზღვრასთან და საბაზრო ურთიერთობების მონაწილეების მხრიდან ამ პირობების დაცვის კონტროლის განხორციელებასთან. შესაბამისად, მსოფლიოს ყველა განვითარებული ქვეყნის კონკურენციის კანონმდებლობაში გათვალისწინებული უნდა იყოს ნორმები, რომლებიც გასაზღვრავენ სახელმწიფოს ჩარევის წესს საბაზრო ურთიერთობებში. სამწუხაროდ, ამ ეტაპზე საქართველოში მოქმედი ჩარჩო საკონკურენციო სამართალი – „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის სახით, დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტთა მხრიდან მათი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ფაქტების გამოვლენისა და აღკვეთის მექანიზმებს არ ითვალისწინებს. ამდენად, ქართული საკონკურენციო სამართალი არ შეესაბამება არც ევროპულ, არც ამერიკულ და არც ევროკავშირის მოდელებს.

მეორე თავში კრიტიკულადაა გაანალიზებული კონკურენციის სფეროში საქართველოს მიერ აღებული საერთაშორისო ვალდებულებები – ევროკავშირის, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის (მსო), დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის (დსთ), უკრაინისა და რუმინეთის კონკურენციის ორგანოების წინაშე. შესა-

ბამისად მოცემულია კონკრეტული რეკომენდაციები.

საქართველოს თანამშრომლობა ევროკავშირთან ემყარება პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ ლუქსემბურგში 1996 წლის 22 აპრილს გაფორმებულ ხელშეკრულებას, რომლის თანახმადაც საქართველოს მიერ აღებულ იქნა ვალდებულება, რომ ქვეყანაში არსებული და სამომავლო კანონმდებლობა, მათ შორის, კონკურენციის მარეგულირებელი ნორმები და მომხმარებელთა დაცვის საკითხები, დაეხლოვებინა ევროკავშირის შესაბამის კანონმდებლობასთან, ხოლო ევროგაერთიანების მიერ გამოთქმულ იქნა მზადყოფნა ამ ვალდებულებების შესრულების საქმეში ქვეყნისათვის გაეწია ტექნიკური დახმარება.

საქართველოსა და ევროგაერთიანებას შორის მიღწეული შეთანხმების ის ნაწილი, რომელიც კონკურენციის სფეროს ეხება და რომელთანაც შესაბამისობაში უნდა მოვიდეს ქვეყნის კონკურენციული კანონმდებლობა, გამომდინარეობს ევროგაერთიანების დამფუძნებელი ხელშეკრულების („რომის ხელშეკრულების“) 81-ე (ანტიკონკურენციული ქმედებები) და 82-ე (მონოპოლიური მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება) მუხლებიდან (ძველი რედაქციის 85 და 86 მუხლები). კანონმდებლობათა დაახლოების პროცესში მხედველობაშია მისაღები ევროკავშირის საკონკურენციო სამართლის 1989 წლის რეგლამენტი 4064/89, მასში 1997 (რეგლამენტი 1310/97) და 2004 (რეგლამენტი 139/2004) წლებში შეტანილი ცვლილებებით (აღნიშნული რეგლამენტით იკრძალება ევროგაერთიანების სივრცეში კონკურენციის შემზღუდავი კონცენტრაციები).

სამწუხაროდ, ევროკავშირის წინაშე ნაკისრი ვალდებულებები კონკურენციის სფეროში დღემდე შეუსრულებელია, რაშიც ევროპული მხარის დადანაშაულება ჩვენი აზრით არ იქნება სწორი. მათი ექსპერტების მონაწილეობით („ტასისის“, „ჯეპლაკის“ ტექნიკური მხარდაჭერით) ჯერ კიდევ ხუთი წლის უკან მომზადდა ევროკავშირის კანონმდებლობასთან მიახლოებული ქართული კანონის პროექტი „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“, რომლის განხილვა-პრეზენტაცია ფართო საზოგადოების წინაშე განახორციელა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა „კონრად ადენაურის ფონდის“ მხარდაჭერით 2003 წლის 1 ივნისს, თუმცა მისი მიღება დღემდე ვერ მოხერხდა გარკვეული მიზეზების გამო.

გარდა ევროკავშირისა, საქართველოს კონკურენციის სფეროში, ასევე აქვს გარკვეული საერთაშორისო ვალდებულებები აღებული მსოფლიო სავაჭრო ორგანი-

ზაციაში. კერძოდ, მსო-ში გაწვევრიანების ხელშეკრულებაზე ხელმოწერის დროს 1999 წლის 6 ოქტომბერს „... აღებულ იქნა ვალდებულება არ განეხორციელებინა ვაჭრობის რეპრესალიები (დაცვის, ანტიდემპინგური და საკომპენსაციო ბაჟის დაკისრების ღონისძიებები), სანამ ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის მოთხოვნების შესაბამისი მარეგულირებელი და საკანონმდებლო აქტები არ იქნებოდა ქვეყანაში მიღებული ...“ (46, გვ. 27).

ცხადია, ამ ეტაპზე საქართველოში არ არსებობს შიგა სამართლებრივი ბაზა (უსაფრთხოების მექანიზმების სრულად მომცველი საკანონმდებლო აქტები), რომელიც დაარეგულირებს ანტიდემპინგურ და საკომპენსაციო ბაჟის დაკისრების ღონისძიებებს. შესაბამისად, არასრულყოფილი საკონკურენტო სამართლებრივი ბაზის არსებობის პირობებში, არაა გამორიცხული, ქვეყნის შიგა ბაზარზე ადგილი ჰქონდეს სხვა ქვეყნების უსამართლო ვაჭრობას (პროდუქციის იმპორტს დემპინგურ ფასებში). თუმცა, ისიც ფაქტია, რომ ამ სიტუაციიდან არსებობს რეალური გამოსავალი მსო-ს წესების („დაცვის ღონისძიებების შესახებ“) ფარგლებში. კერძოდ, იმ ქვეყანას, რომელსაც დამცავი პროცედურების შემოღება სურს, არ სჭირდება იმის მტკიცება, რომ იმპორტირებული პროდუქტი უსამართლო სუბსიდირებას იღებს თუ დემპინგურია. უბრალოდ საკმარისია უფრო მარტივად მოხდეს იმის გარკვევა, რომ იმპორტირებული პროდუქტის კონკურენტი (მსგავსი, ურთიერთჩანაცვლებადი) პროდუქციის ადგილობრივ მწარმოებლებს აყენებს ზიანს ან ქმნის მისი მიყენების საშიშროებას. ამდენად, როგორც ვხედავთ ანტიდემპინგური და საკომპენსაციო ბაჟის დაკისრების ღონისძიებების მარეგულირებელი საკანონმდებლო ბაზის არარსებობის მიუხედავად, რეალურადაა შესაძლებელი საქართველოში სრულყოფილი საკონკურენტო პოლიტიკის განხორციელება მსო-ს დებულებების ფარგლებში, რომ არა მისი რეალიზაციის ერთ-ერთი ძირითადი შემაფერხებელი გარემოება, როგორცაა დაცვის ღონისძიებების მომკვლევი (შემსწავლელი) და მასზე გადაწყვეტილებების მიმღები სახელმწიფო ინსტიტუტის ერთმნიშვნელოვნად არ არსებობა.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ნაშრომში გაკეთებულია დასკვნა, რომ რაც შეიძლება მალე უნდა მოხდეს ქვეყანაში იმ სახელმწიფო ორგანოს განსაზღვრა, რომელიც იქნება დამცავი პროცედურების შესახებ მსო-ს ხელშეკრულებით განსაზღვრული წესების აღმსრულებელი ინსტიტუტი. ჩვენი აზრით, ასეთი ინსტიტუტი უნდა იყოს იმავე დროს ქვეყნის კონკურენტის მთავარი ორგანო. პარალელურად აუცი-

ლებელია ქვეყნის შიგა საკონკურენციო სამართალი, სადაც კონკურენციის შეზღუდვის მექანიზმები დაყვანილია მხოლოდ აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან კონკურენციის შემზღუდავი ქმედებების აკრძალვამდე, შესაბამისობაში მოვიდეს მსო-ს წევრი, განვითარებული ეკონომიკის მქონე სახელმწიფოების ანალოგიურ სტანდარტებთან.

ნაშრომში აღნიშნულია, რომ საქართველო 1993 წლიდან ჩართულია დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის სივრცის ერთიანი ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის რეალიზაციის პროცესში. მისი საფუძველია თანამეგობრობის წევრი სახელმწიფოების მეთაურების მიერ 1993 წლის 23 დეკემბერს აშხაბადში ხელმოწერილი „ერთიანი ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის გატარების შესახებ“ სახელმწიფოთაშორისი ხელშეკრულება (მოგვიანებით, აღნიშნული ხელშეკრულების ცალკეული დებულებები 2000 წლის 25 იანვარს იქნა დაზუსტებული და სრულყოფილი). ამ ხელშეკრულებამ საბოლოოდ განსაზღვრა დსთ-ს წევრი სახელმწიფოების საქმიანობის ძირითადი მიმართულებები და ამოცანები კონკურენციის სფეროში.

აღნიშნული ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების პრაქტიკული რეალიზაციის უზრუნველსაყოფად შექმნილია ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სახელმწიფოთაშორისი საბჭო, რომლის მუშაობაში 1994-1996 წლებში მონაწილეობდა საქართველოს ეკონომიკის სამინისტრო, ხოლო 1997-2005 წლებში (2005 წლის პირველი ნახევრის ჩათვლით) კი სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური. 2005 წლის მეორე ნახევრიდან კი ქართული მხარე აღნიშნული საბჭოს მუშაობაში მონაწილეობს არ ღებულობს, რაც არასწორი გადაწყვეტილებაა. ამ საბჭოს სხდომებზე სხვადასხვა წლებში განხილული საკითხებიდან ნათლად ჩანს, რომ თანამეგობრობის სივრცეში ყველაზე გავრცელებულ დარღვევებს წარმოადგენდა ისეთი საკითხები როგორცაა – დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტის მიერ ამ მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება; სხვისი სასაქონლო ნიშნის უკანონოდ გამოყენება; ფალსიფიცირებული პროდუქციის რეალიზაციით მომხმარებელთა უფლებების შელახვა; სამრეწველო-ფინანსური ჯგუფებისა და ტრანსნაციონალური კორპორაციების შექმნის გაკონტროლების მექანიზმების შემუშავების საკითხები და ა.შ. ანუ თანამეგობრობის სივრცეში პრობლემატიური იყო ის საკითხები, რომლებიც ასევე იყო და რჩება აქტუალური საქართველოსათვის. შესაბამისად, ვფიქრობთ, რომ ქართული პროდუქციისათვის რუსულ ბაზარზე გამოცხადებული უსამართლო ბოიკოტის პირობებში,

საქართველოს კონკურენციის ორგანოს, ქართველ მეწარმეთათვის, მეტი სარგებლის მოტანა შეეძლო დსთ-ს ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სახელმწიფოთაშორისო საბჭოსა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესაბამისი საბჭოს მუშაობაში მონაწილეობის მიღებით. მით უმეტეს, ამ საბჭოს ხელთ არსებული ბერკეტების ქართველ მეწარმეთა უფლებების დასაცავად გამოყენების კარგი პრეცედენტი უკვე არსებობს. კერძოდ, გასული საუკუნის 90-იანი წლების ბოლოს, საქართველოს ანტი-მონოპოლიურმა სამსახურმა დსთ-ს ბაზარზე ქართული მინერალური წყლის „ბორჯომი“-ს სასაქონლო ნიშნის დაცვისათვის ბრძოლის საქმეში მნიშვნელოვან წარმატებებს მიაღწია, რის შედეგადაც ამ სივრცეში ფალსიფიცირებული „ბორჯომი“-ს მწარმოებელი რამოდენიმე ათეული საწარმო დაიხურა.

ნაშრომში აღნიშნულია, რომ ეკონომიკის ზრდადი ინტეგრირების პირობებში აქტუალური როლი ენიჭება როგორც მრავალმხრივი, ასევე ორმხრივი სახელმწიფო-თაშორისი თანამშრომლობის გააქტიურებას კონკურენციული ურთიერთობების სფეროში. ამ მიმართულებით თანამშრომლობის გაღრმავების მიზნით 2002 წლის 16 ივლისს ქ. თბილისში დაიდო ხელშეკრულება საქართველოსა და უკრაინას შორის – „საქართველოს მთავრობასა და უკრაინის მთავრობას შორის საკონკურენტო პოლიტიკის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ“. აღნიშნული ხელშეკრულების მიზანს წარმოადგენს მხარეთა თანამშრომლობა კონკურენციის განვითარებისა და დახმარების სფეროში.

სამწუხაროდ, ქართულ საკონკურენციო სამართალში არსებული ხარვეზების გამო, საქართველოს თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტომ ვერ შეძლო 2005-2006 წლებში უფრო აქტიურად ჩართულიყო უკრაინის ანტიმონოპოლიური კომიტეტის მიერ ერთობლივი შესწავლის მიზნით დასმული კონკრეტული საკითხების – მინერალური წყლის ბაზარზე არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისა და სარკინიგზო ბორნებით ტვირთის გადაზიდვის ბაზარზე დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტის მხრიდან მისი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ფაქტების გამოვლენისა და აღკვეთის საქმეში.

ანალოგიურად, კონკურენციის განვითარებისა და ანტიმონოპოლიური რეგულირების საკითხებზე თანამშრომლობის გაღრმავების მიზნით საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურსა და რუმინეთის კონკურენციის საბჭოს მიერ ქ. თბილისში 1999 წლის 18 ნოემბერს ხელი მოეწერა ხელშეკრულებას

საქართველოს და რუმინეთის კონკურენციის ორგანოებს შორის თანამშრომლობის თაობაზე.

საბოლოოდ ხაზგასმულია, რომ საქართველომ აღებული საერთაშორისო ვალდებულებების (ევროკავშირი, მსო, დსთ და ორმხრივი სახელმწიფოთაშორისო, თუ უწყებათაშორისი ვალდებულებები) შესაბამისად უნდა განახორციელოს ქვეყნის ჩარჩო საკონკურენციო სამართლის ჰარმონიზაცია პირველ რიგში ევროკავშირის შესაბამის კანონმდებლობასთან, რაც საბოლოო ჯამში ხელს შეუწყობს ქვეყანაში ინვესტიციების მოზიდვასა და სამეწარმეო გარემოს გაუმჯობესებას (ჯანსაღი კონკურენციის დამკვიდრებას). ამასთან, შესაბამისი ინსტიტუტების (კონკურენციის და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამსახურები) მეშვეობით უნდა გადრმავდეს ორმხრივი სახელმწიფოებო ურთიერთობები და განსაკუთრებით, მეზობელი სახელმწიფოების (აზერბაიჯანის, თურქეთის, სომხეთის, რუსეთის, უკრაინის, ბულგარეთის, რუმინეთისა და უნგრეთის) შესაბამის სამსახურებთან, რადგანაც ძირითადად ამ ქვეყნებში წარმოებული პროდუქციის შემოდინება ხდება საქართველოში, ისევე როგორც სამამულო წარმოების პროდუქციის ძირითად ბაზარს სწორედ ეს სახელმწიფოები წარმოადგენენ.

ნაშრომში ცალკე პარაგრაფი ეძღვნება იმ დახმარებების ანალიზს, რომლებიც სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების (მსოფლიო ბანკი, TACIS, GEPLAC, CEPAR, OECD, UNDP, USAID, UNCTAD, ფონდი „ღია საზოგადოება-საქართველო“, კონრად ადენაურის ფონდი, პრივატიზირებულ საწარმოთა რესტრუქტურისა და მენეჯმენტის დახმარების ცენტრი და სხვ.) მიერ იქნა გაღებული (1992-2007 წწ.) საქართველოში ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის რეალიზაციის მექანიზმების სრულყოფის კუთხით. კონკურენციის პოლიტიკის რეალიზაციის სფეროში მომხდარი არც თუ დადებითი ცვლილებების მიუხედავად მაინც გრძელდება სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების მხრიდან დახმარებები, რომლებიც ძირითადად შეეხება კონკურენციის სფეროს ქართველ ექსპერტთა კვალიფიკაციის ამაღლებას და ტექნიკური საკითხების მოწესრიგებას. ყოველივე ეს საქართველოში კონკურენციის პოლიტიკის რეალიზაციის მექანიზმების სრულყოფის საფუძველს ქმნის.

მესამე თავში განხილულია კონკურენციული (ანტიმონოპოლიური რეგულირების) პოლიტიკის ფორმირებისა და რეალიზაციის პროცესი საქართველოში,

რომელიც დაყოფილია ოთხ ეტაპად. ამასთან, კრიტიკულადაა გაანალიზებული საქართველოში მოქმედი საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმები და კონკრეტული (პრაქტიკული) მაგალითების საფუძველზე შესწავლილია შესაბამისი აღმასრულებელი ინსტიტუტების მუშაობის ეფექტიანობის მაჩვენებლები.

კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაციის პირველ ეტაპად მიჩნეულია პერიოდი (1992 წელი – 1996 წლის პირველი ნახევარი), რომელიც ემთხვევა საქართველოს ეკონომიკის ძირეული რეფორმირების საწყის ფაზას. კერძოდ, იმ პერიოდს, როდესაც ქვეყანაში დაიწყო გეგმიური ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკის რელსებზე გადასვლის პროცესი. სწორედ, საბაზრო მეურნეობის პრინციპებზე ორიენტირებული ეკონომიკის მშენებლობის ხელშეწყობისა და ამ პროცესებში ყოველგვარი კატაკლიზმების თავიდან აცილების მიზნით, 1992 წლის დამდეგს საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტთან შეიქმნა ეკონომიკური რეფორმების შტაბი ვიცე-პრემიერ რ. გოცირიძის ხელმძღვანელობით (მოადგილე მ. ჯიბუტი), რომლის ძალისხმევითაც დაიწყო ქვეყანაში კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაციის სფეროში პირველი ნაბიჯების გადაგმა.

პირველი საკონკურენციო სამართლებრივი აქტი, რომელმაც ქვეყანაში საფუძველი ჩაუყარა კონკურენციული პოლიტიკის (ანტიმონოპოლიური რეგულირების) რეალიზაციას იყო საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის 1992 წლის 17 მარტის დადგენილება (№323) – „საქართველოს რესპუბლიკაში სამეურნეო საქმიანობის დემონოპოლიზაციის ზოგიერთი ღონისძიებების შესახებ“. დადგენილების თანახმად, სახალხო მეურნეობის ცალკეულ დარგებში განხორციელებული რეორგანიზაციის შედეგად წარმოქმნილი მონოპოლიური ერთეულების (კონცერნების, ასოციაციების, გაერთიანებების და ა.შ.) მხრიდან, რომ არ მომხდარიყო პირველადი სამეურნეო ერთეულების ეკონომიკური თავისუფლებისა და ეკონომიკის დემონოპოლიზაციის პროცესისათვის ხელის შეშლა, აუცილებელი გახდა ანტიმონოპოლიური რეგულირების მექანიზმების შემოღება, რომლის აღსრულების ფუნქცია დაეკისრა ეკონომიკის სამინისტროს.

მოგვიანებით მიღებულ იქნა სახელმწიფო საბჭოს დეკრეტი „მონოპოლიური საქმიანობის შეზღუდვისა და კონკურენციის განვითარების შესახებ“ (1992 წლის 16 ოქტომბერი). მის საფუძველზე განისაზღვრა კონკურენციის განვითარების, მონოპოლიური საქმიანობის და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის თავიდან აცილების,

შეზღუდვისა და აღკვეთის ორგანიზაციული და სამართლებრივი საფუძვლები. დეკრეტის შესაბამისად, ქვეყანაში მეწარმეობის მხარდაჭერისა და კონკურენციის განვითარების, ასევე მომხმარებელთა უფლებების დაცვის ფუნქციები (1992-1996 წლები) დაეკისრა საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს, რომელსაც 1995 წლის მარტის ბოლოს დაევალა ასევე, არაკეთილსინდისიერი რეკლამისაგან მომხმარებელთა უფლებების დაცვაც.

გარდა ამისა, საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის მიერ მიღებულ იქნა დადგენილება (26.04.95 წ. №325), რომლის თანახმად სასაქონლო ბაზრებზე კონკურენტული გარემოს უზრუნველყოფისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მიზნით სავალდებულო გახდა მუდმივი სახელმწიფო კონტროლის ობიექტების განსაზღვრა (მათი საქმიანობის შემდგომი რეგულირების მიზნით); შესაბამისად, „მონოპოლისტი საწარმოებისა და გაერთიანებების სახელმწიფო რეესტრის შესახებ“ დებულების (მიღებულ იქნა ეკონომიკის სამინისტროს კოლეგიის სხდომის გადაწყვეტილებით (ოქმი №12) 1993 წლის 30 აპრილს; მინისტრი: მ. ჯიბუტი) თანახმად, საქართველოს რესპუბლიკის ეკონომიკის სამინისტროს მიერ მოხდა ქვეყანაში პირველი მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების გამოცხადება (ეკონომიკის სამინისტროს კოლეგიის სხდომის გადაწყვეტილება (ოქმი №10) მიღებულ იქნა 1995 წლის 6 ივლისს; მინისტრი: ვლ. პაპავა). მონოპოლისტობის განმსაზღვრელი კრიტერიუმი იყო არა კონკრეტული ეკონომიკური აგენტის ხვედრითი წილი შესაბამის სასაქონლო ბაზარზე, არამედ მათ მიერ წარმოებული (იმპორტირებული) პროდუქციის მოცულობა, ცალკეულ შემთხვევებში კი ბაზარზე მათი პროდუქციისა თუ გაწეული მომსახურების ერთად-ერთობის პრინციპი. სახელმწიფო რეესტრში ერთად იყო შეყვანილი როგორც ბუნებრივ მონოპოლიათა სუბიექტები (პორტები, „აერონავიგაცია“, რკინიგზა, „საქგაზი“, რომელთა მომსახურებისა და ერთეული პროდუქციის ფასი იყო რეგულირებადი), ასევე სხვა (არარეგულირებადი) მონოპოლისტი ეკონომიკური აგენტები, რაც როგორც შემდგომში პრაქტიკამ აჩვენა არ იყო გამართლებული. ამიტომ, მოგვიანებით (1998-2000 წწ.) „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად მიღებულ იქნა ნორმატიული აქტები, რითაც ცალ-ცალკე განისაზღვრა ბუნებრივ მონოპოლიათა სუბიექტებისა და შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტთა საბაზრო ქცევებზე დაკვირვების წესები (როგორც ეკონომიკურ აგენტთა რეესტრში

შეყვანისა და გამოყვანის, ასევე მათზე დაკვირვების განხორციელებისა და რეგულირების მექანიზმები).

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში კონკურენციული პოლიტიკის ჩამოყალიბების პირველი ეტაპი დაემთხვა მასობრივი პრივატიზების პროცესს, რაც კიდევ უფრო ზრდიდა კონკურენციის ორგანოს ფუნქციონალურ დატვირთვას ახალი მონოპოლიური წარმონაქმნების დაუშვებლობისა და ჯანსაღი სამეწარმეო გარემოს ხელშეწყობის კუთხით. შეიძლება ითქვას, რომ ამ ამოცანას მეტ-ნაკლები წარმატებით ახორციელებდა ეკონომიკის სამინისტრო, რაც ასევე დასტურდება საქართველოს ხელისუფლების მიერ მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში გაკეთებული განცხადებიდან – „1992 წელს მასობრივი პრივატიზაციის პროცესის დაწყებამდე არსებობდა სახელმწიფო მონოპოლიების კერძო მონოპოლიებად გარდაქმნის საშიშროება. ასეთი პროცესის თავიდან ასაცილებლად, საწარმოების შერწყმა განხორციელდა ანტიმონოპოლიური სამსახურის კონტროლის ქვეშ, რითაც ხელი შეეშალა მრავალი მონოპოლიური სუბიექტის შექმნას“ (5, გვ. 3).

მეორე ეტაპად (1996 წლის მეორე ნახევარი – 2002 წლის პირველი ნახევარი)

მიჩნეულია პერიოდი, როდესაც ქვეყანაში იწყება სამოქალაქო კოდექსისა და სამოქალაქო სამართლის სხვა კანონების კოდიფიცირება ევროპის კავშირის კანონმდებლობასთან. თუმცა, დღეს უკვე ერთმნიშვნელოვნად შეიძლება ითქვას, რომ კოდიფიცირება არ განხორციელებულა სრულყოფილად.

ფაქტია ისიც, რომ ეს პერიოდი ემთხვევა საქართველოში საკონკურენციო სამართლის კონსტიტუციურ (ახალი კონსტიტუცია მიღებულ იქნა 24.08.95 წ.) საფუძვლებზე ფორმირებისა და მეტ-ნაკლებად დამოუკიდებელი ანტიმონოპოლიური ორგანოს – საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ჩამოყალიბებისა და დაკომპლექტების პროცესებს. ამავე პერიოდშია მიღებული „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ (1996 წ.) და „რეკლამის შესახებ“ (1998 წ.) საქართველოს კანონები და ქვემდებარე ნორმატიული აქტები. ასევე დასრულებულ იქნა (2000 წლის დეკემბერი) „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის ამოქმედებისათვის აუცილებელი საკანონმდებლო ბაზის შექმნის პროცესი (პირველი ეტაპი), რამაც საშუალება მისცა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურს დაეწყო სრული დატვირთვით მუშაობა. შესაბამისად, ამ პერიოდში გამოვლენილ და აღკვეთილ იქნა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის, დომინირებული

მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების, მომხმარებელთა უფლებების შელახვისა და არასათანადო რეკლამირების ასეულობით ფაქტი. ამით მნიშვნელოვანი წვლილი იქნა შეტანილი ქვეყანაში საბაზრო ეკონომიკის მშენებლობის არცთუ მარტივი პროცესის წარმატებით განხორციელებაში. კერძოდ, ამ პერიოდში გაანალიზებულ და კრიტიკულად იქნა შეფასებული ცალკეულ ბუნებრივ მონოპოლიათა სუბიექტების საქმიანობა [შპს „საქართველოს რკინიგზა“ (უცხოელ ექსპერტებთან ერთად მომზადდა დემონოპოლიზაციის პროგრამა), შპს „საქაერონავიგაცია“, შპს „საქართველოს ფოსტა“, ს/ს „საქართველოს ტელეკომი“, შპს „საქართველოს ელექტროკავშირი“ (ანტიმონოპოლიური სამსახურის მცდელობით ჩაიშალა „ტელეკომი“-სა და „ელექტროკავშირი“-ს ერთ ლოტად პრივატიზაცია, რადგანაც სამსახური თვლიდა, რომ ერთობლივი პრივატიზაციით ადგილი ექნებოდა ამ ბაზარზე ჰორიზონტალურ ინტეგრაციას, რითაც მნიშვნელოვნად შეიზღუდებოდა კონკურენცია საერთაშორისო სატელეფონო მომსახურების ბაზარზე, რადგანაც „ტელეკომი“ წარმოადგენდა ამ პერიოდისათვის ერთადერთ საერთაშორისო ოპერატორს) და ა.შ.]. ასევე, მნიშვნელოვანი მოცულობის სამუშაოები იქნა ჩატარებული არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების (სხვისი სასაქონლო ნიშნის უკანონოდ გამოყენება) გამოვლენისა და აღკვეთის [ყავა „ნესკაფე“-ს („ინსკაფე“), სიგარეტი „კონგრესი“-ს („კონგრესმანი“), „მესხური პურის“ (ცხობის ტექნოლოგია), შიკოლადი „მარსი“-სა და „ბაუნტი“-ს (ფერთა შეხამება), მინერალურ წყალ „ბორჯომი“-ს (ეტიკეტის უკანონო გამოყენება), ღვინო „შუამთა“-ს („მთაშუა“), სასკოლო სახელმძღვანელოების (ქსეროქსზე გადაღებული წიგნების რეალიზაცია და კონკრეტული ფიზიკური პირების თანხმობის გარეშე სასკოლო რეგულაციების გარეკანზე ცნობილ ადამიანთა სახეების დაბეჭვდა) და სხვა)], კონკურენციის შეზღუდვის [„თბილისის საერთაშორისო აეროპორტის“ ტერიტორიაზე თავისუფალი სავაჭრო ზონის („დუტი-ფრი“), ცემენტის, მინერალური წყლების, ავიაციის, დაზღვევის და სხვა], დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების [სარკინიგზო გადაზიდვების, კოსმეტიკური ფანქრების, ტელეკომუნიკაციის, ავტომოტოტრანსპორტის მფლობელთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის სავალდებულო დაზღვევის და სხვა] და სახელმწიფო და ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან მიღებული კონკურენციის შემზღუდავი გადაწყვეტილებების გამოვლენისა და აღკვეთის კუთხით [სასკოლო სახელმძღვანელოების რეალიზაციის ექსკლუზიური უფლების მინიჭება (განათლების სამინისტრო), დედაქალაქის ნორჩ ტურისტთა ერთ-

ერთი სადგურისათვის ექსკლუზიური უფლების მინიჭება (განათლების სამინისტრო), ნავთის რეალიზაციის ბაზარზე ერთ-ერთი ეკონომიკური აგენტისათვის ექსკლუზიური უფლების მინიჭება (დედაქალაქის ერთ-ერთი რაიონული გამგეობა), საავიაციო მომსახურების (საჰაერო ტრანსპორტის ადმინისტრაცია, ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების სამინისტრო), მინერალური წყლების (გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო), ავტობუსებითა და ტროლეობუსებით მგზავრთა გადაყვანის დაუსაბუთებელი ტარიფის დადგენა (ქუთაისის საკრებულოს დარგობრივი კომისიის გადაწყვეტილება)] და სხვა ბაზრებზე, ასევე წყლის დიფერენცირებული ტარიფის დაწესების კუთხით.

სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა 2001 წლის მეორე ნახევრიდან დაიწყო და 2002 წლის ბოლომდე ახორციელებდა კონკრეტული სასაქონლო ბაზრების [ნავთის, ბენზინის, დიზელის, მაზუთის, თხევადი გაზის, ბანანის, კაკაოს, თამბაქოს, ასანთის, ყავის, წიწიბურა და ბრინჯის, რძის პროდუქტების, კარაქისა და მარგარინის, მაკარონის, მაიონეზის, დაზღვევის (სახეობების მიხედვით), მარილის, ლუდის, საღებავი რეზინის (სამკურნალო), სპირტის, ჩვილ ბავშვთა კვების, ბავშვთა ჰიგიენური საფენების, ჩაის, საბურავების, მინერალური სასუქების, შავი ლითონის ჯართის, მანგანუმის, ძრავის ზეთის, თაბაშირის, კბილის პასტის, საავიაციო ტანსპორტით ტვირთის გადაზიდვისა და მგზავრთა გადაყვანის, მინერალური წყლების, ცემენტის, ყურძნის შესყიდვის, პურპროდუქტების, სასურსათო პროდუქციის რეალიზაციის, სამშენებლო მასალების, უაღკოპოლო სასმელების და ა.შ.)] კვლევას მათში არსებული კონკურენციული გარემოს შეფასების კუთხით. შესაბამისად ამ ბაზრებზე არსებული პრობლემატიური საკითხების მოწესრიგებისა და კონკურენციული გარემოს სრულყოფის მიზნით შემუშავებულ იქნა კონკრეტული წინადადებები და რეკომენდაციები, რომლებიც წარედგინა როგორც დარგობრივ სამინისტროებს, ისე სახელმწიფო მინისტრსა და ქვეყნის პრეზიდენტს. ამასთან, კონკრეტული ბაზრების კვლევის შედეგების საფუძველზე მოხდა 2001 წლის სექტემბრის ბოლოს მონოპოლისტი ეკონომიკური აგენტების გამოვლენა (საბაზრო ძალიდან გამომდინარე). კერძოდ პირველ მონოპოლისტ სუბიექტებად გამოცხადებულ იქნენ: ს/ს „რუსთავცემენტი“ (ცემენტის ბაზარი), შპს „აჩი“ (ასანთის ბაზარი), შპს „სოტობი ინტერპრაისეზ ლიმიტედი“ და შპს „აგროტექნიკი“ (ბანანის ბაზარი), ს/ს „საქართველოს მინისა და მინერალური წყლების კომპანია“ (მინერალური წყლების ბაზარი), შპს „ბათუმის ოილ ტერმინალი“

(მაზუთის ბაზარი), ს/ს „ყაზბეგი“ (ლუდის ბაზარი), შპს „ლომი“ (შაქარის ბაზარი), შპს „საწვავით მომსახურების კომპანია“ (ნავთის ბაზარზე), რომლებიც დადგენილი წესის შესაბამისად შეეყვანილ იქნენ მონოპოლისტ საწარმოთა სახელმწიფო რეესტრში. მოგვიანებით კიდევ სამჯერ (ჯამში სულ ოთხჯერ) მოხდა მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების გამოვლენა. მათ შორის, უკანასკნელად რეესტრის დაზუსტება სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა განახორციელა 2002 წლის წლიური მონაცემების საფუძველზე, 2003 წლის პირველ ნახევარში.

ამავე პერიოდში იქნა გამოვლენილი პირველი კარტელური შეთანხმებები საავიაციო ნავთისა და სიგარეტის, ასევე კარაქისა და მისი ჩანაცვლებადი პროდუქტის მარგარინის ბაზრებზე. რამდენადაც ამ კომპანიათა ერთობლივი წილი შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე აღემატებოდა 35%-ს (მონოპოლისტობის განმსაზღვრელ კრიტერიუმს) ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა აღნიშნული კომპანიები კონკრეტულ ბაზრებზე გამოაცხადა მონოპოლისტებად და შეიყვანა მონოპოლისტ საწარმოთა სახელმწიფო რეესტრში, რასაც კომპანიათა წარმომადგენლები არ დაეთანხმნენ და სარჩელები შეიტანეს შესაბამის რაიონულ სასამართლოებში. პროცესი კარტელური შეთანხმების მონაწილე მხარეებთან წლობით გაგრძელდა და საბოლოოდ ანტიმონოპოლიური სამსახურის წაგებით დასრულდა (პროცესი ნავთისა და კარაქის ბაზარზე მეორე ინსტანციის სასამართლოში სამსახურმა მოიგო). სამწუხაროდ, სასამართლომ ამ ბაზრებზე მოქმედი კომპანიები ურთიერთდაკავშირებულ კომპანიებად არ ცნო მიუხედავად იმისა, რომ საავიაციო ნავთის ბაზარზე კარტელურ შეთანხმებაში მონაწილე ერთ-ერთი კომპანია მეორის 50 პროცენტთან დამფუძნებელს წარმოადგენდა, სიგარეტის ბაზარზე შეთანხმებაში მონაწილე კომპანიებს ჰქონდათ საერთო სარგებლობის სასაწყობო მეურნეობა (რასაც კარტელური შეთანხმების დასაბუთებისას ეყრდნობოდა ანტიმონოპოლიური სამსახური), ხოლო კარაქისა და მარგარინის ბაზრებზე მოქმედი კომპანიების დამფუძნებელი იყო ერთი და იგივე პიროვნება (შეცვლილი ჰქონდა მხოლოდ სახელის ინიციალები). შეიძლება ითქვას, რომ ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ გამოცხადებულ მონოპოლისტთა გარკვეულ ნაწილს 2001-2005 წლებში ჰქონდათ სასამართლო დაგები სამსახურთან მონოპოლისტად გამოცხადების პროცედურებთან დაკავშირებით. დაგების უმეტესობა ანტიმონოპოლიური სამსახურის მარცხით დასრულდა (2004-2005 წლებში), რაც ჩვენი აზრით, განპირობებული იყო ანტიმონოპოლიური სამსახურის როლისა და სტატუსის შესუსტებით.

შეინიშნებოდა ასევე აქტიურობა მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და სარეკლამო საქმიანობის რეგულირების კუთხით. ამ პერიოდში ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე მის ფარგლებს გარეთ (განსაკუთრებით დსთ-ს ბაზარზე მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა ქართული სამარკო პროდუქციის სასაქონლო ნიშნის (მინერალურ წყალ „ბორჯომი“, ღვინოები „ხვანჭკარა“, „ქინძმარაული“) დაცვის საქმეში; გამოაგლინა და აღკვეთა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისა და მომხმარებელთა ინტერესების შელახვის ათეულობით ფაქტი. მოგებულ იქნა რამოდენიმე ისეთი ხმაურიანი სასამართლო დავა, როგორცაა ანტიმონოპოლიურ კანონმდებლობასთან შეუსაბამო ხელშეკრულების გაუქმების თაობაზე – დეპარტმენტ „სამტრესტსა“ და ბელცის (მოლდოვა) ღვინის ქარხანას შორის ქართული სამარკო ღვინოების („ხვანჭკარა“, „ქინძმარაული“) წარმოებასა და სასაქონლო ნიშნის გამოყენებაზე ექსკლუზიური უფლების მინიჭების შესახებ (უზენაეს სასამართლოში). ამ ხელშეკრულებით ზარალდებოდნენ როგორც ქართველი გლეხები და მეწარმეები, ასევე ილახებოდა დსთ-ს მომხმარებელთა უფლებებიც. ათეულ ათასობით ლარის ზარალს ნახულობდა საქართველოს ბიუჯეტი და ფეხქვეშ ითვლებოდა საქვეყნოდ ცნობილი ქართული ბრენდის იმიჯი და პრესტიჟი. მოგებული რჩებოდა მხოლოდ მოლდავური მხარე, რომელიც ფალსიფიცირებული ქართული სამარკო ღვინოების ჩამოსხმისა და რეალიზაციის შედეგად მიღებული ფინანსური სარგებლის პარალელურად სერიოზულ ზიანს აყენებდა დსთ-ს ბაზარზე მოლდავური ღვინოების ღირსეულ კონკურენტ ქართულ სამარკო პროდუქციას. ამ უკანასკნელის უარყოფითი (წლობით ნაკოწიწები) შედეგების ვულკანიზაცია იყო აღბათ ის, რამაც ამ ორიოდე წლის წინ რუსეთის ბაზარზე ქართული ღვინოების მიმართ გამოცხადებული უსამართლო ემბარგოს დაწესებამდე მიგვიყვანა.

მოგებულ იქნა პროცესი ენერგეტიკის მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის (ელექტროენერჯის გამანაწილებელ კომპანიებსა და მის მომხმარებლებს შორის სახელშეკრულებო ურთიერთობების მოწესრიგების გაჭიანურება) წინააღმდეგ (რაიონულ სასამართლოში). ამავე პერიოდში სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ჩარევით მომხმარებლებს 100 ათასი ლარის ფარგლებში აუნაზღაურდათ მაღალი ძაბვის მიწოდებით გამოწვეული მატერიალური და ფიზიკური ზარალი.

მთლიანობაში, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ ამ პერიოდში გაწეული მუშაობა საკმაოდ მაღალ დონეზე აქვს შეფასებული ევროპის რე-

კონსტრუქციისა და განვითარების ბანკს 1999 წლის ანგარიშში, რომელიც ეხება პოსტკომუნისტურ ქვეყნებში კონკურენციის პოლიტიკის მიმდინარეობის საკითხებს.

შესამე ეტაპი (2002 წლის მეორე ნახევარი – 2004 წლის ოქტომბერი). ესაა პერიოდი, რომელიც იწყება „დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოების შესახებ“ საქართველოს კანონის მიღებით (13.09.02წ.). მას თამამად შეიძლება ვუწოდოთ ერთიანი ცენტრალიზებული კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაციის მექანიზმების ვიწრო დარგობრივ ჭრილში დანაწევრების (გადანაწილების) ეტაპის დასაწყისი. უნდა აღინიშნოს, რომ ის ცარიელ ნიადაგზე არ წარმოშობილა. კერძოდ, გასული საუკუნის 90-იანი წლების ბოლოს ქვეყანაში ეტაპობრივად მწიფდებოდა ნიადაგი, რათა ინფრასტრუქტურის დარგის საწარმოთა ანტიკონკურენციულ ქმედებებზე ზედამხედველობის საკითხი გასულიყო ქვეყნის კონკურენციის დაცვის მთავარი (ძირითადი) ორგანოს, საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის კომპეტენციიდან. აღნიშნული დასკვნის გაკეთების საფუძველს გვაძლევს იმ პერიოდში ინფრასტრუქტურის სფეროებში მიღებული კონკრეტული კანონები, რომელთა თანახმად, საქართველოს კავშირგაბმულობისა და ფოსტის სფეროში საქმიანობის მარეგულირებელი ეროვნული კომისიისა და ტრანსპორტის ადმინისტრაციების ფუნქციებად განისაზღვრა ამ სფეროებში „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ და „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონებით გათვალისწინებული ნორმების შესრულებაზე ზედამხედველობა და კონტროლი. მიუხედავად საკანონმდებლო ბაზაში არსებული ასეთი ჩანაწერებისა, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახური მაინც ცდილობდა მიეღწია ქვეყანაში ერთიანი კონკურენციული პოლიტიკის გატარებისათვის. ამისათვის ხშირად კონკრეტული ანტიკონკურენციული ქმედებებისა და მომხმარებელთა უფლებების დარღვევის ფაქტების აღმოფხვრას სასამართლოს მეშვეობით ახდენდა. ცხადია ეს არ განაპირობებდა შესაბამისი დარგობრივი მარეგულირებელი ორგანოების კეთილგანწყობას. შესაბამისად, „დღის წესრიგში დადგა“ ისეთი ნორმის მიღების აუცილებლობა, რაც გამორიცხავდა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ყოველგვარ (პირდაპირ-რეგულირების გზით, არაპირდაპირ-საჩივრის საფუძველზე) ჩარევას ამ დარგებში. ამ მიზნით და ერთიანი კონკურენციული პოლიტიკის საზიანოდ, მოხდა, „დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოების შესახებ“ საქართველოს კანონის მიღება, რომლის პარალელურად (21.06.02წ. №1553-III)

„მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლს დაემატა მე-3 პუნქტი, რითაც სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ზედამხედველობის არეალიდან მთლიანად იქნენ გამოყვანილი ის სფეროები, სადაც დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოები არსებობდნენ.

ამავე პერიოდში, „სტატისტიკის შესახებ“ საქართველოს კანონში (2002 წლის 25 დეკემბერი №1851-რს) იქნა შეტანილი ცვლილება, რომლის თანახმად, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურისათვის მიუწვდომელი გახდა პირველადი მონაცემები ეკონომიკური აგენტების სამეწარმეო საქმიანობის შესახებ (პროდუქციის წარმოების მოცულობა). აღნიშნული ინფორმაციის გარეშე კი ანტიმონოპოლიური სამსახური მოკლებული იყო შესაძლებლობას აღესრულებინა „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ კანონით განსაზღვრული ისეთი ამოცანა, როგორცაა „კონკურენციის შეზღუდვისა და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების გამოვლენის მიზნით სასაქონლო და საფინანსო ბაზრების ანალიზი“ (მუხლი 20, „ვ“-პუნქტი). ანალოგიური შინაარსის ცვლილება იქნა შეტანილი საბაჟო კოდექსშიც, რამაც ფაქტიურად შეუძლებელი გახადა (2003 წლის იანვრიდან) სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის საქმიანობა, როგორც ქვეყნის სასაქონლო ბაზრების ანალიზის, ასევე მონოპოლისტ საწარმოთა სახელმწიფო რეესტრის გადახედვის კუთხით.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ერთმნიშვნელოვნად შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის საქმიანობა 2003 წლიდან გარკვეული შეფერხებებით მიმდინარეობდა, რაც ძირითადად გამოწვეული იყო ზემოაღნიშნული საკანონმდებლო ცვლილებებით. შესაბამისად, ძირითადი აქცენტი იყო გადატანილი სარეკლამო საქმიანობის რეგულირებასა (გარე რეკლამის კონტროლი) და მომხმარებელთა უფლებების კანონმდებლობის დაცვაზე, თუმცა, ამ მიმართულებითაც იყო გარკვეული ხელისშემშლელი ფაქტორები (მოულოდნელი (გაუფრთხილებელი) შემოწმების ჩატარების გამორიცხვა). ამ პერიოდში ქვეყანაში კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაცია ძირითადად ხორციელდებოდა კონკრეტული საჩივრების საფუძველზე, რომელთა უმეტესობის გადამისამართება (ზემოაღნიშნული საკანონმდებლო ცვლილებებიდან გამომდინარე), ხდებოდა შესაბამისი დარგის მარეგულირებელ კომისიებზე. ყოველივე ამას შედეგად მოჰყვა ის, რომ დადმასველა დაიწყო ქვეყანაში რეალიზებული ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სარგებლიანობის კოეფიციენტმა.

მეოთხე ეტაპი (იწყება 2004 წლის დეკემბრიდან და გრძელდება დღემდე) ესაა პერიოდი, როდესაც საქართველოში მოქმედ საკონკურენციო სამართალში („მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“, „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ და „რეკლამის შესახებ“ საართველოს კანონებსა და 40-მდე მათ ქვემდებარე აქტებში) ცვლილებების განუხორციელებლად, მოხდა ქვეყნის მთავარი კონკურენციული ორგანოს რიცხოვნების რადიკალური შემცირება, რითაც ფაქტიურად უარი ეთქვა 1992 წლიდან მიმდინარე საკონკურენციო პოლიტიკას და დაიწყო ინტენსიური მუშაობა ახალ განსხვავებულ ხედვაზე დაფუძნებულ საკონკურენციო სამართლის ჩამოსაყალიბებლად. მისი ფორმირება ფაქტობრივად დასრულდა 2005 წლის 3 ივნისს „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მიღებით. ამ კანონმა გააუქმა ქვეყანაში მანამდე მოქმედი ყველა საკონკურენციო სამართლის ნორმა შესაბამის ინსტიტუტთან ერთად და დასაბამი მისცა ახალ, ევროპის, ამერიკისა და ევროკავშირის კანონმდებლობებისაგან განსხვავებულ ხედვას საკონკურენციო სამართლის პრინციპების გააზრებაში. მის უარყოფით შედეგებზე დღეს უკვე ღიად საუბრობენ პროფესორები ვ. პაპავა (18, 19), პ. ლეიაშვილი (14), შ. გოგიაშვილი (6), ქ. ლაფაჩი (13) და სხვ. უფრო მეტიც, საქართველოს მთავრობის 2007 წლის 24 ოქტომბრის სხდომაზე მსჯელობის საგანი იყო ქვეყანაში არსებული მონოპოლიების (იგულისხმება არაკეთილსინდისიერი) მოშლა (39, გვ. 4), თუმცა, მისი მოწესრიგების სრულყოფილი ბერკეტები, ჩვენი აზრით, საქართველოს ჩარჩო საკონკურენციო სამართალში ამ ეტაპზე არ დევს. აღნიშნულმა არაა გამორიცხული სერიოზული პრობლემები შეუქმნას კონკრეტულ მომხმარებლებს და დააზარალოს მთლიანად ქვეყნის ეკონომიკა. მითუმეტეს იმ ფონზე, როდესაც არასრულყოფილია ასევე „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, რომლის აღსრულებაზე ერთიან სახელმწიფო კონტროლს ანტიმონოპოლიური სამსახურის ლიკვიდაციის შემდეგ არც ერთი სახელმწიფო ორგანო არ ახორციელებს.

სადისერტაციო ნაშრომში შესწავლილია საქართველოში მოქმედი საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმები (როგორც ჩარჩო, ისე რეგულირებად ეკონომიკურ სფეროებში კონკურენციული პირობების მომწესრიგებელი ნორმები) და შესაბამისი აღმასრულებელი ინსტიტუტები. ნაჩვენებია, რომ ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის პრაქტიკულ რეალიზაციას, 1992 წლიდან დღემდე ახორციელებს

ეკონომიკის (ეკონომიკის, მრეწველობისა და ვაჭრობის, ეკონომიკური განვითარების) სამინისტრო, რომელიც დღეს უკვე დარგობრივი (მრეწველობა, ვაჭრობა, კომუნიკაციები, ტრანსპორტი, მშენებლობა, პრივატიზაცია) ინტერესების მქონე ორგანოს წარმოადგენს. შესაბამისად კონკურენციის პოლიტიკის რეალიზაციის მექანიზმებისა და დარგობრივი სამინისტროს ფუნქციების სრულყოფილი ბალანსი შეუძლებელია ინტერესთა კონფლიქტის არსებობის გამო. აქედან გამომდინარე დღევანდელი სახით თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს (ამ ეტაპზე 6 კაციანი კოლექტივი) ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სისტემაში არსებობა გაუმართლებელია. ამასთან ცხადია ისიც, რომ ამ სააგენტოს საქმიანობის მარტივ ქმედების კოეფიციენტი ბევრად ჩამორჩება მისი წინამორბედი საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის (მის 12 რეგიონალურ სამსახურთან და 170 კაციანი აპარატთან ერთად) მუშაობის სარგებლიანობას ქვეყნის ეკონომიკაში კეთილსინდისიერი კონკურენციის პრინციპების დამკვიდრების საქმეში, რაც ნათლად დასტურდება ქვემოთ მოტანილი ინფორმაციიდანაც. კერძოდ, ანტიმონოპოლიური, მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და რეკლამის შესახებ კანონმდებლობათა შესრულების უზრუნველსაყოფად ჩატარებული შემოწმებების და შემოსული საჩივრების შესწავლის შედეგად გამოვლენილი დარღვევების აღკვეთის მიზნით **სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურისა და მისი რეგიონალური ორგანოების** მიერ 1997-2005 წლებში გაწეულ იქნა შემდეგი მოცულობის სამუშაო:

1997 წელში ძირითადად მიმდინარეობდა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ცენტრალური აპარატისა და მისი რეგიონალური სამსახურების ჩამოყალიბების პროცესი (ანტიმონოპოლიური რეგულირების ძირითადი სამართლებრივი ნორმების შემუშავება, მათი მიღების ორგანიზება და ამ ყოველივესთან მიმართებით ფართო საზოგადოების ინფორმირებულობა);

1998 წელს ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ მიწერილობა გაეგზავნა 1200-ზე მეტ ეკონომიკურ აგენტს, მათი სამეწარმეო საქმიანობის ქვეყანაში მოქმედ ანტიმონოპოლიურ კანონმდებლობასთან (განსაკუთრებით სარეკლამო სამიანობის მომწვესრიგებელ ნორმებთან) შესაბამისობაში მოყვანის მიზნით, საიდანაც დაჯარიმებულ იქნა ორასზე მეტი მეწარმე სუბიექტი (დანარჩენების მიერ შესრულებულ იქნა მიწერილობა). ბიუჯეტის სასარგებლოდ კანონის დამრღვევ მეწარმეებს დაეკისრათ დაახლოებით 50 ათასი ლარის ჯარიმა. სასამართლოში გადაცემულ იქნა ოცამდე

საქმე. მომხმარებელთაგან შემოსული იყო ასზე მეტი საჩივარი, რომლებშიც დასმულ პრობლემათა უმეტესობა მოწესრიგებულ იქნა ანტიმონოპოლიური სამსახურის ჩარევის შედეგად;

1999 წელს განხილულ იქნა 800-მდე საქმე, შედგენილი იქნა და სასამართლოებში გადაიგზავნა 400-ზე მეტი ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმი. 220-მდე ეკონომიკურ აგენტს ბიუჯეტის სასარგებლოდ დაეკისრა ადმინისტრაციული სახდელი 75 ათასი ლარის ოდენობით. ასევე 130-მდე საქმე სასამართლო განხილვის პროცესში იყო;

2000 წელს მიწერილობა გაუკეთდათ 350-მდე მეწარმე სუბიექტს, 500-ზე მეტი ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა ოქმი იქნა შედგენილი, საიდანაც შესაბამის რაიონულ სასამართლოებს გადაეგზავნა განსახილველად 357 საქმე. ბიუჯეტის სასარგებლოდ კანონდამრღვევ ეკონომიკურ აგენტებს დაერიცხათ 130 ათასი ლარი; მომხმარებელთაგან შემოსული იყო 70-ზე მეტი საჩივარი, რომელთა უმეტესობა გადაწყვეტილ იქნა;

2001 წელს მიწერილობა დარღვევების აღმოფხვრის კონკრეტული ვადის მითითებით გაეგზავნა 212 ეკონომიკურ აგენტს, ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა ოქმი შედგენილ იქნა 697 სუბიექტის მიმართ, საიდანაც 229 ოქმი გადაეგზავნა შესაბამის რაიონულ სასამართლოებს, ხოლო სხვა დანარჩენზე მოხდა თანხის ნებაყოფლობითი გადახდა. სამსახურის მიერ შედგენილი სამართალდარღვევების ოქმების საფუძველზე სახელმწიფო ბიუჯეტის სასარგებლოდ სამართალდამრღვევებს დაერიცხათ 71 760 ლარი. ცენტრალურ აპარატში შემოვიდა მომხმარებელთა 100-ზე მეტი საჩივარი, საიდანაც 59 ეხებოდა „ეი-ი-ეს თელასის“ მომსახურებას, 20-გაზმომარაგების საკითხებს, 15 კავშირგაბმულობის სფეროს, 5 წყალმომარაგებაში არსებულ პრობლემებს. ამასთან, გაზმომარაგებისა და წყალმომარაგების საკითხებზე შემოსული საჩივრები იყო კოლექტიური და გამოხატავდა ასეულობით მოქალაქეთა ინტერესებს. საჩივარში მოტანილი საკითხების ძირითადი ნაწილი დაკმაყოფილდა სამსახურის ჩარევის შედეგად;

2002 წელს ანტიმონოპოლიურმა სამსახურმა 500-ზე მეტ ობიექტში ჩაატარა შემოწმება, ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა ოქმი შედგენილ იქნა 100-მდე სუბიექტის მიმართ, რომელთა მიმართ საბოლოო ჯამში ბიუჯეტის სასარგებლოდ დაკისრებულ იქნა დაახლოებით 50 ათასამდე ლარი; განხილულ იქნა მოქალაქეთა 20-

ზე მეტი განცხადება. ასეულობით მომხმარებელს გაეწია სატელეფონო კონსულტაცია კეთილსინდისიერი კონკურენციის, მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და სარეკლამო საქმიანობის რეგულირების საკითხებზე;

2003 წელს ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის მოთხოვნათა დაცვის კუთხით შემოწმება ჩატარდა 380-მდე ობიექტში, ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა ოქმი შედგენილ იქნა 150 სუბიექტის მიმართ, საიდანაც 60-ზე მეტი საქმე გადაეცა შესაბამის რაიონულ სასამართლოებს. ბიუჯეტის სასარგებლოდ დარიცხულ იქნა 40 ათას ლარზე მეტი; ასეულობით მომხმარებელს გაეწია სატელეფონო კონსულტაცია, რომელთა უმეტესობა ეხებოდა იმპორტული საქონლის ქართულ ენაზე ნიშანდების კუთხით „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში შეტანილ ცვლილებებს;

2004 წელს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისა და არასათანადო რეკლამის, ასევე მომხმარებელთა უფლებების შელახვის ფაქტების გამოვლენისა და აღკვეთის კუთხით კონკრეტული საჩივრების საფუძველზე შესწავლილ (შემოწმდა) იქნა ოცამდე საქმე. ამასთან, ძირითადად გრძელდებოდა ადრე დაწყებული სასამართლო დავების განხილვა და საკონსულტაციო მომსახურებების გაწევა ანტიმონოპოლიური რეგულირების, მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და სარეკლამო საქმიანობათა რეგულირების სფეროში;

2005 წელს მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და სარეკლამო საქმიანობის მარეგულირებელი სამართლებრივი ნორმების ფარგლებში, სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის მიერ, კონკრეტული საჩივრებიდან გამომდინარე, შემოწმებულ იქნა სულ რამოდენიმე ეკონომიკური აგენტის საქმიანობა. ამასთან, ამ პერიოდში დასრულდა სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ლიკვიდაციის პროცესი. შესაბამისად, 2005 წლის მეორე ნახევრიდან ამ მიმართულებით მუშაობა არ გაგრძელებულა, რადგანაც ახლადშექმნილი თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს (შეიქმნა 2005 წლის 23 აგვისტოს ეკონომიკური განვითარების მინისტრის ბრძანებით) კომპეტენციიდან გამოსული იყო მომხმარებელთა უფლებების დაცვასა და სარეკლამო საქმიანობაზე ზედამხედველობის ფუნქციები. ამასთან, ახალი ჩარჩო საკონკურენციო სამართალი უკვე არ მოიცავდა ეკონომიკურ აგენტთა მხრიდან მიღებული კონკურენციის შემზღუდავი გადაწყვეტილებების გამოვლენისა და აღკვეთის მექანიზმებს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, თავისუფალი ვაჭრობისა და

კონკურენციის სააგენტოს, კონკურენციის შემზღუდავი და თავისუფალი ვაჭრობის ხელისშემშლელი გარემოებები დღემდე არ გამოუვლენია მიწერილობის (კანონდარღვევის გამოსწორების ვალდებულება) გაგზავნისა და/ან ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა ოქმის შედგენის დონეზე.

პარალელურად 1992-2005 წლებში შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე დამახინჯებული ფასწარმოქმნის მექანიზმების მოწესრიგების პრობლემებზე მუშაობდა ფასების ინსპექცია (ლიკვიდირებულ იქნა 12.07.05 წ.), რომელსაც რეგულირებადი ფასების გამოყენების სისწორის დარღვევის ფაქტებზე, ცალკეულ ეკონომიკურ აგენტთა მიმართ 2000-2005 წლებში სახელმწიფო ბიუჯეტის სასარგებლოდ დაკისრებული აქვს 24,6 მილიონ ლარამდე საჯარიმო თანხა.

საბოლოოდ, შეიძლება ითქვას, რომ ის საკითხები, რომლებთანაც სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ სამსახურს ჰქონდა შეხება შეიძლება დავაჯგუფოთ შემდეგ მიმართულებებად:

- 1) არაკეთილსინდისიერი კონკურენცია;
- 2) აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოების მიერ მიღებული კონკურენციის შემზღუდავი გადაწყვეტილებები;
- 3) მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტთა მხრიდან მათი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება (მონოპოლიური საქმიანობა);
- 4) სასამართლო დავები;
- 5) შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე კონკურენციული გარემოს შეფასება და მონოპოლიური მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების გამოვლენა;
- 6) მომხმარებელთა უფლებების დაცვა;
- 7) არასათანადო რეკლამა;
- 8) ინფრასტრუქტურის (ბუნებრივ მონოპოლიათა) სფეროების დემონოპოლიზაცია და რესტრუქტურისაცია.

ჩამოთვლილი თითოეული მიმართულების უკან რეალურად არსებობს ათეულობით კონკრეტული ფაქტი, რომელთა ანტიკონკურენციული ქმედებების აღკვეთის საქმეში უდაოდ დიდია საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის როლი. თუმცა, არც ისაა სადაო, რომ საბაზრო ეკონომიკის მშენებლობის პროცესში ქვეყნის ძირითადმა ანტიმონოპოლიურმა ორგანომ ბოლომდე ვერ შეძლო

ლოკომოტივის ფუნქციის შესრულება, რაც ჩვენის აზრით, განპირობებული იყო რიგი ხელიშემშლელი გარემოებებით. კერძოდ,

1) საქართველოში 1996 წელს მიღებული ამბიციური ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის პრაქტიკული რეალიზაცია, მისი სიახლისა და შესაბამისი აღმასრულებელი ინსტიტუტების გამოუცდელობის გამო გარკვეულ სირთულეებს აწყდებოდა;

2) განვითარებული ქვეყნების საკონკურენციო სამართალი, როგორც საბაზრო მეურნეობის ხერხემალი, პრეცედენტული სამართლის ნორმებით მუდმივ სრულყოფას (შეესებას) საჭიროებს (განიცდის), რაშიც თავისი უკომპრომისო, მაგრამ მაღალპროფესიული წვლილი სასამართლო ხელისუფლებას შეაქვს. ჩვენს სინამდვილეში, როგორც არაერთი პრაქტიკული მაგალითიდან ჩანს, საქართველოს სასამართლო ხელისუფლების ქვედა რგოლი (პირველი და მეორე ინსტანციები), ამ პასუხისმგებლობის ასაღებად ბოლომდე მზად არ აღმოჩნდა, ხოლო პროცედურულად უზენაეს სასამართლომდე სარჩელის მიტანა დროში უსაშველოდ (წლობით) იწელებოდა. ამით ხეირობდნენ კანონის დამრღვევი სუბიექტები, ხოლო ზარალობდნენ მისი კონკურენტი ეკონომიკური აგენტები, რაც საბოლოო ჯამში, ხელს უშლიდა ქვეყანაში კონკურენციის განვითარებასა და სრულყოფას;

3) არაეფექტიანი იყო ტერიტორიული ერთეულების ანტიმონოპოლიური სამსახურების (ბიუროების) მუშაობა. კერძოდ, თუ არ მივიღებთ მხედველობაში ქობილისის ანტიმონოპოლიური სამსახურის (ბიუროს) საქმიანობას, დავინახავთ, რომ არასრულად იყო მოცული ტერიტორიული ანტიმონოპოლიური ორგანოების შესაბამისი უფლებამოსილებების აღსრულების პროცესი, საკონტროლებლად მათ მიკუთვნებულ ტერიტორიაზე. ეს ძირითადადში გამოწვეული იყო როგორც ობიექტური, ისე სუბიექტური მიზეზებით (ტერიტორიის სიდიდე, სამივლინებო და საექსპერტიზო სახსრების უქონლობა და ა.შ.);

4) სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ცენტრალური აპარატი წლების განმავლობაში ვერ უზრუნველყოფდა ადგილზე გაეკონტროლებინა შესაბამისი რეგიონალური სამსახურების (ბიუროების) მუშაობა და საჭიროების შემთხვევაში ადგილზევე აღმოეჩინა მათთვის სათანადო დახმარება (კონსულტაცია, აღმასრულებელი ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოების ხელმძღვანელებთან კონკრეტული პრობლემატიური საკითხების დარეგულირება და სხვა);

5) რეგიონალური ანტიმონოპოლიური სამსახურები მათი ცენტრალური დაქვემდებარების მიუხედავად, ფაქტობრივად წარმოადგენდნენ სამხარეო ადმინისტრაციების გავლენის ქვეშ მოქცეულ სტრუქტურებს, რაც ეწინააღმდეგებოდა კონკურენციის ზოგად პრინციპებს და შესაბამისად უარყოფითი ეფექტი ჰქონდა კონკურენციის განვითარებისა და დაცვის სფეროში.

6) ძალზე დაბალი იყო სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის, როგორც მაკონტროლებელი სახელმწიფო ორგანოს მუშაკთა (სახელმწიფო საჯარო მოხელეების) შრომის ანაზღაურების 2003 წლამდე არსებული (მინიმალური) დონე;

7) როგორც პრაქტიკამ აჩვენა არასრულყოფილი იყო საქართველოში მოქმედი ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის ცალკეული დებულებები (ნორმები). კერძოდ, როგორც ძირითადი საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმა – „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონი (ჩარჩო ანტიმონოპოლიური კანონის ძველი რედაქცია), ჯეროვნად (სრულყოფილად) ვერ აწესრიგებდა, ასევე ვერც „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონი (ჩარჩო ანტიმონოპოლიური კანონის ახალი რედაქცია) აწესრიგებს კონკურენციული სამართლის იმ მნიშვნელოვან (ფუნდამენტურ) დებულებებს (ანტიკონკურენციული შეთანხმებების და შეთანხმებული მოქმედებების, დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებისა და ანტიკონკურენციული შერწყმების აკრძალვა), რომლებსაც უნდა უზრუნველყოთ (უზრუნველყონ) კონკურენციის სისტემის სწორად ფუნქციონირება.

რაც შეეხება სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ლიკვიდაციის შემდეგ, ისევ, საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სისტემაში ჩამოყალიბებულ ინსტიტუტს – თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის საგენტოს, უნდა აღინიშნოს, რომ მისი კომპეტენციის ფარგლები ძალიან შეზღუდულია. იმის მიუხედავად „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მოქმედების სფერო თითქმის ემთხვევა მისი წინამორბედი „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისი მუხლების შინაარსს, ამ ორი კანონის ცალკეულ დებულებებს შორის არსებული განსხვავება თვალშისაცემია და ნამდვილად არ მეტყველებს ახალი კანონის სასარგებლოდ.

კანონის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სიახლე და წინგადადგმული ნაბიჯი არის ის, რომ აკრძალულია ისეთი სახელმწიფო დახმარება და სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამის გაცემა, რომელიც აფერხებს კონკურენციას ან ქმნის მისი შეფერხების საშიშროებას (მუხლი 8 და 9). შესაბამისად, „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონში ჩამოყალიბებულია სახელმწიფო დახმარებებისა და სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამების აკრძალვის მექანიზმები და განსაზღვრულია ის გამონაკლისები, რა შემთხვევებშიც შეიძლება ნება დაერთოს მათ გამოყენებას. ე.ი. კანონში ჩამოყალიბებულია სახელმწიფო დახმარებებისა და მიზნობრივი პროგრამების გაცემის მექანიზმების გაკონტროლების წესი. თუმცა, ისიც ფაქტია, რომ იგი ბოლომდე არაა დახვეწილი, რაც მისი აღსრულების პროცესში ქმნის გარკვეულ პრობლემებს. სწორედ, ასეთი გაურკვეველობის შედეგია ის, რომ 2005 წლის 12 ივლისიდან (კანონის ძალაში შესვლიდან) დღემდე ვერ ხერხდება „ეკონომიკური ხასიათის სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამების მიღების ზოგადი წესის“ და „სახელმწიფო დახმარების გაცემის პროცედურის ზოგადი წესის“ შესახებ კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების მიღება. ჩვენის აზრით აღნიშნული პრობლემა მოგვარებადია, თუ:

– „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის ცალკეულ დებულებებს შორის არსებული შეუსაბამობები აღმოიფხვრება (განსაკუთრებით აქცენტი უნდა გაკეთდეს იმ დებულებებზე, რომლის თანახმადაც ერთის მხრივ იკრძალება კონკურენციის შემზღუდავი სახელმწიფო დახმარებებისა და სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამების გაცემა (ეს უკანასკნელი თავისი შინაარსით იგივე სახელმწიფო დახმარებას წარმოადგენს), ხოლო მეორეს მხრივ თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტო უფლებამოსილია შეიმუშოს და გასცეს მხოლოდ რეკომენდაციები, რაც არ წარმოადგენს შესასრულებლად სავალდებულო დოკუმენტს სახელმწიფო ორგანოსათვის);

– თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს მიერ „ეკონომიკური ხასიათის სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამების მიღების ზოგადი წესის“ დამტკიცებამდე სპეციალური ნორმატიული აქტით განისაზღვრება, თუ რომელი ეკონომიკური ხასიათის სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამებზეა საუბარი;

– დადგინდება რა სტადიაზე უნდა მოხდეს თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს ჩართვა ეკონომიკური ხასიათის სახელმწიფო მიზნობრივი

პროგრამების შეთანხმების პროცესში. ჩვენი აზრით, სააგენტოს ჩართვა უნდა მოხდეს მანამ, სანამ მოხდება ამა თუ იმ პროგრამით განსაზღვრული თანხის კონკრეტულ ეკონომიკურ აგენტებზე გაცემა. უფრო სწორი იქნება, თუ სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამებისა და სახელმწიფო დახმარებების გაცემის პროცედურის მომწესრიგებელი დებულებები გაერთიანდება და ჩამოყალიბდება ერთ მუხლში.

მეოთხე თავში წარმოჩენილია კონკურენციის პოლიტიკის რეალიზაციის შემაფერხებელი გარემოებები და დასახულია მისი რეალიზაციის პერსპექტივები. ხაზგასმულია, რომ საქართველოში ამ ეტაპზე მოქმედი საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმა, ეყრდნობა ე.წ. „ეკონომიკის თავის ნებაზე მიშვების“ კონცეფციას. ასეთი დასკვნის გაკეთების საფუძველს გვაძლევს კანონის დებულებები, რომელთა ძირითადი ნაწილი მნიშვნელოვნად განსხვავდება განვითარებულ ქვეყნებში აპრობირებული და მიღებული საკონკურენციო (ანტიტრესტული, ანტიმონოპოლიური) ნორმებისაგან. ძირითადი განმასხვავებელია ის, რომ კანონის არც ერთი დებულება, გარდა კანონის გაგრძელების ზოგადი ფორმულირებისა (მე-4 მუხლის „ა“ პუნქტი) არ ითვალისწინებს ეკონომიკურ აგენტთა ანტიკონკურენციული ქმედებების აღკვეთის მექანიზმებს, ისევე როგორც ეკონომიკურ აგენტთა მხრიდან არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების გამოვლენის და აგენტთა შორის შერწყმების პროცესების კონტროლის მექანიზმებს. მასში ასევე არაა გათვალისწინებული ჰორიზონტალური და ვერტიკალური ინტეგრაციის პროცესების მაკონტროლებელი დებულებები. ამასთან, კანონი არ მოიცავს (არ ეყრდნობა) ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის ამოსავალ პოსტულატს დომინირების თაობაზე (საბაზრო ძალას). გარდა აღნიშნულისა, მასში არ არის გათვალისწინებული მონოპოლიური საქმიანობის (რომელიც უპირობოდ იკრძალება მთელ მსოფლიოში), ბაზრის სასაქონლო (პროდუქტიული) და გეოგრაფიული საზღვრების ცნებები და სხვ.

აღნიშნულიდან გამომდინარე მიგვაჩნია, რომ დღეს, როდესაც „ეკონომიკა თანდათან კარგავს მხოლოდ ეროვნულ-სახელმწიფოებრივ მნიშვნელობას და იქმნება ტრანსნაციონალური კომპანიები, რომელთაც, ძირითადად, საკუთარი მიზნები ამოძრავებთ და არა სახელმწიფო ინტერესი“ (1, გვ.7) კეთილსინდისიერი კონკურენციის სამართლებრივი ნორმების მოწესრიგება ქვეყნის უპირველეს პრიორიტეტად უნდა იყოს აღიარებული. მითუმეტეს კანონში არსებული ისეთი ლაფსუსების ფონზე, როგორცაა კანონის მე-11 მუხლის მე-4 პუნქტი. კერძოდ, კანონის „... მოთხოვნები არ

ვრცელდება ინფრასტრუქტურის სფეროებში კერძო ინვესტიციებით შექმნილ არათავისუფლად ბრუნვადი საქონლის ტრანსპორტირების (გატარების) საშუალებებზე“ (38, გვ.5). გამოდის, რომ კერძო კომპანიები არ ექცევიან ანტიმონოპოლიური რეგულირების სფეროში, რაც აუცილებლად ითხოვს ჩასწორებას, ვინაიდან ევროკავშირის დირექტივების შესაბამისად, კონკურენციული გარემოს ფორმირების ძირითადი არსი მდგომარეობს ქსელში თავისუფალი დაშვების და ბაზრის გახსნის პრინციპის დანერგვაში. რეალურად, საქართველოს საკონკურენციო სამართლის შესაბამისი ნორმის თანახმად, განსაკუთრებული საკუთრების მფლობელს უფლება ენიჭება მესამე პირი არ დაუშვას საკუთარ ქსელში, თუ ასეთი ქსელი შექმნილია კერძო ინვესტიციებით.

აღნიშნულიდან და რიგი სხვა გარემოებიდან გამომდინარე, მიგვაჩნია, რომ საქართველოში მოქმედი საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმის აღსრულების უმთავრეს ხელისშემშლელ ფაქტორებად შეიძლება იქცეს შემდეგი გარემოებები:

1) მონოპოლიური საქმიანობისა და დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების აკრძალვის მექანიზმების გაუთვალისწინებლობა;

2) არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის თავიდან აცილების მიზნით წინასწარი ღონისძიებების გატარების სამართლებრივი საფუძვლების არ არსებობა;

3) კონკურენციის შეზღუდვისა და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტორების გამოვლენის მიზნით (შესაბამის სასაქონლო ბაზრებზე კონკურენციული გარემოს შეფასებისათვის) სასაქონლო და საფინანსო ბაზრების ანალიზის ჩატარების აუცილებლობის გაუთვალისწინებლობა;

4) რეგულირებად ეკონომიკურ სფეროებს მიკუთვნებულ ეკონომიკურ აგენტთა და სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული ინფრასტრუქტურის სფეროების ცალსახად განუსაზღვრელობა (ბოლომდე განუსაზღვრელობა), რაც ფასების კანონმდებლობის გაუქმების შემდეგ ღიადაა დარჩენილი;

5) „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის გაუვრცელებლობა დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოების რეგულირების სფეროში შემავალი ეკონომიკური აგენტების (განსაკუთრებული საკუთრების მფლობელის) იმ ურთიერთობებზე, რომლებიც ზღუდავენ ან შეიძლება შეზღუდონ კონკურენცია;

6) ანტიკონკურენციული ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების გამოვლენის სამართ-ლებრივი მექანიზმის არ არსებობა;

7) რეგულირებად ეკონომიკურ სფეროებს მიკუთვნებული ეკონომიკური აგენტების საქმიანობის ანალიზისათვის აუცილებელი ინფორმაციის მოპოვების სამართ-ლებრივი საფუძვლების არასრულყოფილება;

8) განსაკუთრებული საკუთრების მფლობელი ეკონომიკური აგენტების ჩამონათვლის არ არსებობა;

9) საერთაშორისო საკონკურენციო სამართლებრივი ნორმებით აკრძალული საქონლის ხელახალი გაყიდვის მინიმალური ფასის შენარჩუნების (ფასების ვერტიკალური განსაზღვრის) მარეგულირებელი დებულებების არ არსებობა, ისევე როგორც საქონლის ხელახალი გაყიდვისას მაქსიმალური ფასის შენარჩუნების შესახებ ევროგაერთიანების საკონკურენციო სამართალში დაშვებული გამონაკლისების (ევროპული კომისიის 1999 წლის 2790/99 დადგენილება) გაუთვალისწინებლობა (ევროკავშირში საქონლის ხელახალი გაყიდვის ფასების დაწესება, როგორც წესი, იკრძალება თუ ის გავლენას ახდენს წევრ ქვეყნებს შორის კონკურენციაზე);

10) ვადაგადაცილებული საგადასახადო და სასესხო დავალიანებების რესტრუქტურისა და თაობაზე თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტო-სათვის „სახელმწიფო დახმარების განხორციელებისათვის საჭირო მატერიალური და ფინანსური რესურსებისა და შესაბამისი ვადების ჩვენებით გათვალისწინებული ღონისძიებების“ შესახებ მასალების მიწოდების შემაფერხებელი გარემოებები;

11) სახელმწიფო ხელისუფლების (აღმასრულებელი – ცენტრალური და ადგილობრივი) ორგანოების მხრიდან მისაღები ეკონომიკური ხასიათის ნორმატიული აქტების (გადაწყვეტილებების) წინასწარი ანტიმონოპოლიური ექსპერტიზის არასა-ვალდებულო ხასიათი;

12) ცალკეული დარგების მარეგულირებელ საკონკურენციო სამართლებრივ ნორმებსა და „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის დებულებებს შორის შეუსაბამობები;

13) პრეცედენტული სამართლის ნორმების გამოუყენებლობა, რის გამოც ქართული საკონკურენციო პოლიტიკა გარკვეულწილად იზოლაციაში ექცევა;

14) საქართველოს კონკურენციის (ანტიმონოპოლიური) ორგანოს დსთ-ს სახელმწიფოთაშორისო ანტიმონოპოლიური საბჭოს მუშაობაში მონაწილეობის

ნაკლებფექტიანობა;

15) ფასებისა და ფასწარმოქმნის საკანონმდებლო ბაზის გაუქმების შემდეგ ფასის გამოცხადების სავალდებულო მექანიზმის არ ქონა (ევროკავშირის რეკომენდაციების თანახმად საქართველოს პარლამენტის მიერ ამ პრობლემის მოწესრიგების მიზნით 2006 წლის 23 ივნისს შეტანილ იქნა ცვლილებები და დამატებები „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში (№3398-III), რომლის თანახმად გამყიდველი ვალდებულია უზრუნველყოს გასაყიდ პროდუქციაზე გასაყიდი და ერთეული ფასის მითითება. ამასთან, ერთეულის ფასის მითითება არ არის სავალდებულო, თუ ის გასაყიდი ფასის იდენტურია. აღნიშნული მუხლის ამოქმედების ვადად განისაზღვრა 2008 წლის 1 ივლისი);

16) საქართველოს კონკურენციის მთავარი ორგანოს როლის დასუსტება;

17) საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს, როგორც დარგობრივ სამინისტროსა და მის სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულებას – თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს შორის არსებული ინტერესთა კონფლიქტი;

18) „დაცვის ღონისძიებების შესახებ“ – მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მექანიზმების აღმსრულებელი სახელმწიფო ორგანოს დღემდე ერთმნიშვნელოვნად განუსაზღვრელობა;

19) ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი, ტექნიკური და ფინანსური უზრუნველყოფის პრობლემების გადასაჭრელად საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობის მექანიზმების შესუსტება;

20) კადრების კვალიფიკაციისა და გადამზადების (ძირითადად უცხოეთში ან უცხოელი ექსპერტების ხელმძღვანელობით), აგრეთვე ატესტირების სისტემის არასრულყოფილება;

21) ადგილობრივი მმართველობის ორგანოებით სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ჩანაცვლების ნაკლებ ეფექტიანობა სარეკლამო საქმიანობის რეგულირების სფეროში (რეკლამის ერთ-ერთი ძირითადი მიზანია კონკურენციაში უპირატესობის მოპოვება, ამდენად არაა გამორიცხული, რომ ადგილი ჰქონდეს არაკეთილსინდისიერ (კონკურენტი კომპანიის უფლებების შემლახავ) რეკლამას;

22) კონკურენციის (ანტიმონოპოლიური) პოლიტიკის რეალიზაცია პირდაპირ კავშირშია მომხმარებელთა უფლებების დაცვასთან; გამომდინარე აქედან, სერიოზულ

ხელისშემშლელ გარემოებად შეიძლება იქცეს ის, რომ საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის ლიკვიდაციის შემდეგ ამ სფეროში მოქმედ საკანონმდებლო ბაზას არა ჰყავს აღმასრულებელ ხელისუფლებაში კონტროლის განმხორციელებელი ორგანო, რითაც ქვეყანაში კონკურენციული პოლიტიკის რეალიზაციის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიმართულება – მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საკითხი რჩება ღიად;

23) მომხმარებელთა განუსაზღვრელი წრის დაცვის მექანიზმების არასრულყოფილება;

24) მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართლებრივი ბაზის შეუსაბამობა ევროკავშირის კანონმდებლობასთან;

25) სამომხმარებლო განათლების სისტემის არ არსებობა;

26) ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა კოდექსის შესაბამისად კონკურენციის, მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და სარეკლამო საქმიანობის რეგულირების კანონმდებლობათა დარღვევისათვის დაწესებული საჯარიმო სანქციების არაეფექტიანობა მისი მცირე მოცულობით განსაზღვრის გამო.

ხაზი უნდა გავუსვათ იმასაც, რომ კონკურენციის (ანტიტრესტული, ანტიმონოპოლიური) კანონმდებლობის ერთ-ერთი უპირველესი მიზანია კონკრეტულ სასაქონლო ბაზრებზე მოქმედი დომინანტი (დიდი საბაზრო ძალის მქონე) კომპანიების მხრიდან კონკურენციის შეზღუდვის (სახელმწიფოსაგან დამოუკიდებლად, თავიანთი საბაზრო ძალიდან გამომდინარე) ფაქტების გამოვლენა და აღკვეთას. რაც შეეხება, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან ეკონომიკურ საქმიანობაში ჩარევისა და კონკურენციის შემზღუდავი გადაწყვეტილებების მიღების შემთხვევებს, ეს ძირითადად პოსტსოციალისტური და ტრანზიტული ეკონომიკის ქვეყნებისათვისაა დამახასიათებელი. თუმცა ფაქტია, რომ ასეთ შემთხვევებში აღმასრულებელი ხელისუფლების სისტემაში არსებული ინსტიტუტის მეშვეობით, მისი ზემდგომი ინსტანციების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების გაკონტროლების ეფექტიანობის ხარისხი ძალიან დაბალია.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ნათელია, რომ ეკონომიკის (დარგობრივ) სამინისტროსა და კონკურენციის პოლიტიკის რეალიზაციის მექანიზმებს შორის არსებული ინტერესთა კონფლიქტის გამო გადაუდებელი აუცილებლობაა ქვეყნის კონკურენციის მთავარი ორგანოს დამოუკიდებლობის საკითხი. მისი ეკონომიკური

განვითარების სამინისტროს სისტემიდან გამოსვლა. ამდენად, აუცილებელია მაქსიმალურად შემჭიდროებულ ვადებში განხორციელდეს „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის (მუხლი 15, პუნქტი „გ“) ის დებულება, რომლითაც გათვალისწინებულია ქვეყნის კონკურენციის მთავარი ორგანოს მთავრობისაგან დამოუკიდებელ სტრუქტურულ ერთეულად ჩამოყალიბების საკითხი. ყოველივე ამის პარალელურად, აუცილებელია დაიწყოს ქვეყანაში მოქმედი საკონკურენციო და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართლებრივი ბაზის ეტაპობრივი მიახლოება მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების შესაბამის საკანონმდებლო ბაზასთან, რათა საქართველოს საკონკურენციო და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართლებრივი ნორმები არ იყოს ამოვარდნილი კონკურენციის ზოგადი პრინციპებიდან.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, სანამ არ მოხდება საქართველოში მოქმედი საკონკურენციო და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის კანონმდებლობის ევროსტანდარტებთან შესატყვისობა, მოქმედი საკონკურენციო და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საკანონმდებლო ბაზის არასრულყოფილებიდან გამომდინარე არაა გამორიცხული ადგილი ჰქონდეს:

1) შესაბამის (კონკრეტულ) სასაქონლო ბაზრებზე დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტთა სიმრავლეს და ერთი ან მეტი კომპანიის მიერ ერთიან ბაზარზე ან მის მნიშვნელოვან ნაწილზე დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებას;

2) მონოპოლიური (დომინირებული) მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების ხელში კაპიტალის ძირითადი ნაწილის კონცენტრაციას, რომელიც არ გამორიცხავს თუ არ ზრდის ა) დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტის მხრიდან ფასებით მანიპულირებას კონკურენტების ჩამოცილების მიზნით და ბ) ისეთი შეთანხმებების დადებას, რომლის მიზანია (ან შედეგია) ფასების დაუსაბუთებელი (ხელოვნური) ზრდა, შემცირება ან ერთ დონეზე შენარჩუნება (ყველა ამ შემთხვევაში იზღუდება რა კონკურენცია, ზარალდება საზოგადოება);

3) კონკურენტ ეკონომიკურ აგენტთა შორის კარტელური შეთანხმებების (პორიზონტალური შეთანხმებები) დადებით სასაქონლო ბაზრებზე კონკურენციის შეზღუდვას;

4) ეკონომიკურ აგენტთა შორის ისეთ კოორდინირებულ (ვერტიკალური შე-

თანხმებები) მოქმედებებს, რომლებმაც შეიძლება გამოიწვიონ კონკურენციის შეზღუდვა;

5) სამომხმარებლო კალათაში შემავალი პროდუქციის ფასების დაუსაბუთებელ ზრდას;

6) დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ გენტთა მხრიდან მცირე მეწარმეთათვის ბაზარზე შესვლის ბარიერების შექმნას;

7) ეკონომიკურ აგენტთა ისეთი შერწყმას, რომელიც იწვევს დომინირებული მდგომარეობის წარმოქმნას, რამაც თავის მხრივ შეიძლება მნიშვნელოვნად შეზღუდოს კონკურენცია კონკრეტულ სასაქონლო ბაზარზე ან მის დიდ ნაწილზე;

8) ქვეყნის ეკონომიკის საერთაშორისო ინტეგრაციის პროცესში წარმოების კონცენტრაციის ისეთი მასშტაბების მიღწევას, რამაც შეიძლება სერიოზული საშიშროება შეუქმნას კონკურენციასა და ზოგადად ქვეყნის ეკონომიკის ფუნქციონირებას (ტრანსნაციონალური კომპანიების მცდელობა ხელში ჩაიგდონ საქართველოს ამა თუ იმ ბაზრის მნიშვნელოვანი სეგმენტი);

9) საწარმოთა პრივატიზაციის პროცესში კონკურენციის საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმების გაუთვალისწინებლობას;

10) ხელმწიფო დახმარებების კონტროლის ქმედუნარო სისტემის ჩამოყალიბებას;

11) ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან (განსაკუთრებით რეგიონებში) კონკურენციის შემზღუდავი გადაწყვეტილებების მიღებას;

12) ბაზრიდან მცირე მეწარმეების განდევნას;

13) მომხმარებელთა უფლებების შელახვას;

14) ქვეყნის კონკურენციის მთავარი ორგანოს – საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულებების – თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტოს ავტორიტეტის შელახვას მისი შეზღუდული უფლებამოსილებებისა და კომპეტენციიდან გამომდინარე, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე საერთაშორისო დონეზე.

ყოველივე ზემოაღნიშნულმა შეიძლება გამოიწვიოს (პრინციპში უკვე გამოიწვია) საერთაშორისო ორგანიზაციების ექსპერტთა (კონკურენციისა (ანტიმონოპოლიური რეგულირების) და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სფეროში) კრიტიკა, რაც ნამდვილად ვერ შეუწყობს ხელს ქვეყანაში თავისუფალი სამეწარმეო გარემოს

განვითარებას და სრულყოფას, რადგანაც ჯანსაღი კონკურენციის გარეშე შეუძლებელია მომხმარებელს შესთავაზო იაფი და ხარისხიანი საქონელი, რაც საბოლოო ჯამში საფუძველია მოსახლეობის კეთილდღეობისა და ეკონომიკური სტაბილურობის.

ნაშრომის დასკვნით ნაწილში მოცემულია რეკომენდაციები არსებული პრობლემების დაძლევის გზების შესახებ. ამასთან ხაზგასმულია, რომ ნებისმიერი წარმატების აუცილებელი პირობა მოქმედი ჩარჩო საკონკურენციო ნორმის „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონში სათანადო ცვლილებების შეტანა ან უმჯობესია სრულიად ახალი ანტიმონოპოლიური კანონის მიღება, რადგანაც ამ ეტაპზე საქართველოში არსებული საკონკურენციო სამართლებრივი ბაზის პირობებში შეუძლებელია ქვეყანაში დამკვიდრდეს მართლზომიერი კონკურენციის პრინციპები (ჩამოყალიბდეს სამართლიანი კონკურენციული გარემო) და დაცულ იქნეს როგორც კეთილსინდისიერ მეწარმეთა, ისე მომხმარებელთა უფლებები. შესაბამისად, აუცილებელია მოხდეს საქართველოს ძირითადი (ჩარჩო) საკონკურენციო სამართლის – „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონში არსებული ხარვეზების აღმოფხვრა და მისი დაახლოება ევროკავშირის შესაბამის სამართლებრივ ნორმებთან. გასაძლიერებელია კონკურენციის ძირითადი ორგანო, რომელიც ჩვენი აზრით, უნდა იყოს მთავრობისაგან დამოუკიდებელი კოლეგიალური მოწყობის ინსტიტუტი, სადაც მისი ხელმძღვანელი და კომისიის სხვა წევრები დაინიშნებიან საქართველოს პარლამენტის თანხმობით ქვეყნის პრეზიდენტის მიერ კონკრეტული ვადით.

ძირითადი ლიტერატურა:

1. უწმინდესი და უნეტარესი, სრულიად საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქი ილია II, საშობაო ეპისტოლე, ქრისტესშობა 2007 წელი, თბილისი, ჟურნალი „ახალი ეკონომისტი“, №3-4, თებერვალი, 2007;
2. ა.ვ. ანიკინი, მეცნიერების სიჭაბუკე, მარქსამდელ მეცნიერ-ეკონომისტთა ცხოვრება და იდეები, თბ., 1989;
3. ა. ბარნევიცი, ადგილობრივი მრეწველობის დაცვა მსოფლიო სავაჭრო ორგა-

ნიზაციის უსაფრთხოების ზომების შესახებ შეთანხმების საფუძველზე, ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, ქართული სამართლის მიმოხილვა, მესამე კვარტალი, 1999;

4. თ. ბერუჩაშვილი, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში საქართველოს გაწევრიანების შემდგომი პერიოდი, ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, საქართველოს ეკონომიკის მიმართულებები, კვარტალური მიმოხილვა, №2, 2000;

5. ხუან რ. ი. გაგოიტია, საკონკურენტო სამართლისა და პოლიტიკის რეფორმის საკითხები: ევროკავშირის ნორმებთან მისადაგების დასაბუთება, GEPLAC-ის მიერ ორგანიზებული სემინარის მასალა, თბ., 27 თებერვალი, 2006;

6. შ. გოგიაშვილი, ბიზნესი და ბუნებრივი მონოპოლიები, ჟურნალი „ბიზნესი და კანონმდებლობა“ №6, მარტი, თბ., 2007;

7. შ. გოგიაშვილი, კონკურენტული კანონმდებლობა და ბიზნესის გარემო საქართველოში, ჟურნალი „ახალი ეკონომისტი“, სარეკლამო გამოცემა, თბ., 2006;

8. მ. თოქმაზიშვილი, „ფრიდრის ფონ ჰაიეკის ეკონომიკური თეორიის ნარკვევები“, თბ., 2004;

9. ჯ. კეინსი, „დასაქმების, პროცენტისა და ფულის ზოგადი თეორია“ (თარგმანი და რედაქცია რამაზ ნამიჭეიშვილის), ქუთაისი, „სტამბა“, 1995;

10. მ. კვიციანი, ე. ჩოხელი, ო. ეჯიბაძე, დ. ნერგაძე, საბაზრო ეკონომიკის შესწავლის საფუძვლები, თბ., 2002;

11. ვ. კოვასიკი, ანტიმონოპოლიური და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის პოლიტიკის განხორციელებისათვის რეკომენდირებულ მოქმედებათა გეგმის პროექტი /ტექნიკური ხასიათის რჩევები ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის განვითარების სფეროში/, ეკონომიკური პოლიტიკის და რეფორმის ცენტრი, CEPAR-ის ანალიტიკური მოხსენება №9, თბ., 3 მაისი, 1997;

12. ქ. ლაფანი, მონოპოლიური ქცევის კონტროლის მექანიზმების სრულყოფის საკითხები, ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, ქართული სამართლის მიმოხილვა, მეორე კვარტალი, თბ., 2001;

13. ქ. ლაფანი, „დებატები ანტიმონოპოლიური ორგანოს დამოუკიდებლობის შე-

სახეზე“, გაზეთი „24 საათი“, 31 მაისი, №10(359), 2003;

14. პ. ლეიაშვილი, ანტიმონოპოლიური კანონშემოქმედების ქართული ვერსია, გაზეთი „რეზონანსი“, 7 აპრილი, 2005;

15. ვ. მაისურაძე, ქ. ლაფაჩი, შ. გოგიაშვილი, ს. ფეტველავა, გ. მელაძე, კრებული საქართველოს ანტიმონოპოლიური სამსახურებისათვის, თბ., საქართველოს ბიზნეს-სამართლის ცენტრი, 1999;

16. ჯ. მაკარდლი, საქართველოს კანონმდებლობა კონკურენციის სფეროში, ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, I-II კვარტალი, 2001;

17. ვ. პაპავა, საქართველო საბაზრო ეკონომიკის გზაზე, თბ., „მეცნიერება“, 1995;

18. ვ. პაპავა, ეკონომიკური პოლიტიკის გარე ფასადები და ხელიდან გაშვებული შანსები, ჟურნალი „სიტყვა“, №1, 2008;

19. ვ. პაპავა, კონკურენცია აუცილებელია (ჟურნალისტ ნ. ქელივიძესთვის მიცემული ინტერვიუ), გაზეთი „კვირის პალიტრა“ №18(635), 30 აპრილი-6 მაისი, 2007;

20. გ. პაპავა, საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის კონცეფცია საქართველოში (ეუფ), თბ., „სიახლე“, 2003;

21. ნ. რეიხი, 1998 წლის კომენტარები საქართველოს კანონზე „რეკლამის შესახებ“, წინასწარი დაკვირვება /ევროგაერთიანების ექსპერტთა რჩევები საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურისათვის მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საკითხებზე/, თბ., 1998;

22. დ. რიკარდო, „პოლიტიკური ეკონომიის და დაბეგვრის საფუძვლები“ (თარგმნილია ფ. გოგიჩაიშვილის მიერ), თსუ, 1937;

23. კ. საკოვსკი, მოკლევადიანი სამუშაო ვიზიტის ანგარიში, GEPLAC-ის ექსპერტი, თბ., 10-21 თებერვალი, 2004;

24. ა. სილაგაძე, მ. ენუქაშვილი, ე. მექვაბიშვილი, ეკონომიკური ცოდნის საწყისები, თსუ, 1992;

25. გ. სირბილაძე, ევროპის სამეზობლო პოლიტიკის სამოქმედო გეგმა: არასამთავრობო ორგანიზაციების რეკომენდაციები საქართველოს მთავრობისათვის, ახალგაზრდა მეცნიერთა განვითარების ცენტრი, თბ., 30 სექტემბერი, 2005;

26. ე. დ. სმიტერი, ევროკავშირის სამართლის უახლესი მიღწევები: ამსტერდამის ხელშეკრულება, ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-

ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, ქართული სამართლის მიმოხილვა, პირველი კვარტალი, 1998;

27. ა. სმიტი, გამოკვლევა ხალხთა სიმდიდრის ბუნებისა და მიზეზების შესახებ (თარგმნილია ინგლისურიდან ფ. გოგიჩაიშვილის მიერ), თსუ, 1938;

28. ს. სპრედი, კონკურენციის პოლიტიკის თაობაზე მემორანდუმი, თბილისი, 1 ივნისი, 2005;

29. ა. ტუშური, ტ. ურჯუმელაშვილი, საქართველოს კანონის მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ მიმოხილვა (ქართული სამართლის მიმოხილვა), ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლის ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, პირველი-მეორე კვარტალი, 2000;

30. ს. ფეტელავა, შ. გოგიაშვილი, ევროკავშირის საკონკურენციო სამართლის მიმოხილვა, ჟურნალი „ეკონომიკა“, №9-10, თბ., 2006;

31. ე. ჯგერენაია, დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება მინერალური წყლების ბაზარზე (რუსულ და ინგლისურ ენაზე), ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის ეგიდით კონკურენციული პოლიტიკის საკითხებზე ჩატარებული საერთაშორისო სემინარის (2005 წლის 21 მარტი – 1 აპრილი) მასალები, ვენა (ავსტრია), 2005;

32. მ. ჯიბუტი, ქ. ყორანაშვილი, საქართველოს კანონი „ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ“ კომენტარი, თბ., 2005;

33. მ.ჯიბუტი, საქართველოს ფასიანი ქაღალდების ბაზარი, თბ., „სიახლე“, 2003;

34. ჯ. ხარიტონაშვილი, „რაც გინდა აკეთე!“ (LAISSEZ FAIRE) დოქტრინის ევოლუცია, ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა“, №1, თბ., 2007;

35. ფ. ა. ჰაიეკი, „საბედისწერო თავდაჯერებულობა სოციალიზმის შეცდომები“, 1-ლი გამოცემა, თბ., „ელვა“, 2000;

36. „ეკონომიკური თეორია“ (სახელმძღვანელო), გ.ადეიშვილისა და რ.ასათიანის რედაქციით, თბ., „სიახლე“, 1998;

37. „ეკონომიკის“, შემდგენელი პროფ. პ. ლეიაშვილი, თბ., „მეცნიერება“, 2003;

38. „თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონი, „საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე“, №31, 27.06.05 წ.;

39. საქართველოს მთავრობის 2007 წლის 24 ოქტომბრის სხდომის ოქმი №42;

40. საქართველოს სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის საარქივო მა-

საღები, ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს ადმინისტრაციული შენობა, თბილისი, გ. ჭანტურიას ქ. 12;

41. ფასების ინსპექციის საარქივო მასალები, ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს ადმინისტრაციული შენობა, თბილისი, გ. ჭანტურიას ქ. 12;

42. საერთაშორისო თანამეგობრობა და საქართველო 1992-2000, დახმარების მიმოხილვა, თბ., მარტი 2000;

43. სახელმძღვანელო კომენტარები ერთი მხრივ საქართველოსა და მეორე მხრივ ევროგაერთიანებებს და მათ წევრ ქვეყნებს შორის პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმების განხორციელებისათვის, ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, მარტი, 2000;

44. რას წარმოადგენს შეთანხმება პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ?; ევროკავშირსა და საქართველოს შორის 1996 წლის 22 აპრილს ლუქსემბურგში ხელმოწერილი შეთანხმების მოკლე მიმოხილვა, საქართველოში ევროკომისიის წარმომადგენლობა, მარტი, 2000;

45. კონკურენციის კანონმდებლობის შედარებითი ანალიზი, ევროპული პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი (TACIS), წინადადებები საქართველოს კანონმდებლობის ევროპულთან ჰარმონიზაციის სტრატეგიისათვის, თბ., დეკემბერი, 2000;

46. სავაჭრო პოლიტიკის ჩამოყალიბება და საქართველოს მიერ ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის მოთხოვნების დაცვა, მომზადებულია Bearing point-ის მიერ, თბ., 5 ივლისი, 2004;

47. კონკურენციის პოლიტიკის საკითხებზე OECD-ის რეგიონალური ოფისების მიერ 1995-2007 წლებში - სტამბულში (თურქეთი), ვენაში (ავსტრია), მოსკოვში (რუსეთის ფედერაცია) და ბუდაპეშტში (უნგრეთი) ორგანიზებული საერთაშორისო სემინარის მასალები (რუსულ და ინგლისურ ენაზე);

48. დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის სახელმწიფოთაშორისი საბჭოს სხდომათა მასალები (რუსულ ენაზე);

49. Азоев Г.Л. – «Конкуренция и анализ» и стратегия и практика, Книга 3, М., 1996;

50. Батршин Р. – Законодательство о конкуренции в развитии Государство и право на

рубеже XIX-XX веков, Йошкар-ола, 2001;

51. Гелхорн Э., Ковасик В. - Антитрестовское законодательство и экономика (Перевод на русский язык), Вашингтон, 1995;

52. Дейнджер К. – Оценка монопольной власти при злоупотреблениях доминирующим положением, Материалы семинара по вопросам конкурентной политики, ОЭСР- Венгрия, региональный центр по конкурентной политике в Будапеште, 16-27 апреля 2007;

53. Долан Эдвин Дж. – Микроэкономика, Издательство АО „Санкт-Петербург,, Санкт-Петербург, 1994;

54. Еременко В.И. – Антитрестовское законодательство США, Законодательство и экономика, 1996, №23-24;

55. Залеская М.В. – Антимонопольное регулирование в зарубежных странах, М., 1991;

56. Инан Н. – Краткая история и общая структура законодательства по конкуренции, Материалы семинара ОЕСД, Стамбуль, Турция, 2002;

57. Качалин В.В. – Система антимонопольной защиты общества в США, М., 1997;

58. Кёниг М. – Ограничение конкуренции и вертикальные соглашения, Материалы семинара по конкуренции для ведомств стран СНГ, /Обеспечение борьбы с картелями и ограничительные соглашения/, ОЭСР- Венгрия, региональный центр по конкурентной политике в Будапеште, 7-10 ноября 2006;

59. Кларк Дж. – 1) Картели их природа и приносимый ими вред, 2) Релевантные доказательства в делах о картелях, Материалы семинара по вопросам конкуренции, /Антикартельное правоприменение и ограничительные соглашения/, ОЭСР- Венгрия, региональный центр по конкурентной политике в Будапеште, 21-25 мая 2007;

60. Костусев А.А. – Конкурентная политика в Украине, Киев, 2004;

61. Кох О. – Горизонтальные (некартельные) соглашения о взаимодействии между конкурентами, Материалы семинара по конкуренции для ведомств стран СНГ, /Обеспечение борьбы с картелями и ограничительные соглашения/, ОЭСР- Венгрия, региональный центр по конкурентной политике в Будапеште, 7-10 ноября 2006;

62. Лион-Кан А. – Законодательство европейского сообщества о конкуренции и Государственное регулирование экономической деятельности, М., 2000;

63. Маршалл А. – Принципы экономической науки, Т. 2, М., „Прогресс”, 1993;

64. Мизес Л. – фон. Человеческая деятельность, Трактат по экономической теории,

М., 2000;

65. Николаев И.П., Малютина Л.И., Чернова С.Г. – Основы Антимонопольного законодательства, Чебоксары, Чувашское книжное издательство, 1998;

66. Парашук С.А. – Конкурентное право, М., 2002;

67. Портер М. – Конкуренция, М., „Вильяме”, 2000;

68. Робинсон Дж. – Экономическая теория несовершенной конкуренции, М., „Прогресс”, 1986;

69. Сраффа Пьеро – Монография „Производство товаров посредством товаров”, фундаментальная статья „Законы доходности в условиях конкуренции”, Библиотека экономической и деловой литературы, Ек-Литы <http://ek-lit.agava.ru/srafsod.htm> .

70. Ван-Сайс Дж.Дж., - Федеральное Антимонопольное Законодательство США, Третье пересмотренное издание, с англ. Пер. Бакуркина Т.Н., № Перевода Т-23100, Всесоюзный центр переводов, М., Дата перевода 30.10.90 г.

71. Васильева Н., Горячева Ю., Доронина Н. и др. - Конкурентное право Российской федерации , М., „Логос”, 1999;

72. Тотьев К.Ю. – Конкурентное право, М., 2003;

73. Хайек Ф. А. – Индивидуализм и экономический порядок, М., 2000;

74. Хайек Ф. А. – Познание, конкуренция и свобода. Антология сочинений, М., „Пневма”, 1999;

75. Хайман Д. Н. – Современная Микроэкономика: анализ и применение, под. Редакцией д.э.н. С.В.Валдайцева, II, Москва, „Финансы и статистика,, 1992;

76. Чемберлин Э.Х. – Теория монополистической конкуренции /Реориентация теории стоимости/, М., „Экономика”, 1996;

77. Шумпетер Й. – Капитализм, социализм и демократия, М., „Экономика”, 1995 ;

78. Ячейстова Н.И. - Международная конкуренция: законодательство, регулирование и сотрудничество, ООН, Нью-Йорк и Женева, 2001;

79. Эллиот Д. – Экономические подходы к картелям, Материалы семинара по конкурентной политике (OECD), Вена, Австрия, 2006;

80. Основы права Европейского союза, Под. ред. Кашкина С.Ю., М., 1997;

81. Конкуренция и антимонопольное регулирование, под ред. Циганова А.Г., М., 1999;

82. Типовой закон о конкуренции – Серия документов ЮНКТАД по проблематике законодательства и политики в области конкуренции, Организация объединенных наций, Женева, 2003;

83. Ознакомительный тур для Антимонопольной службы Грузии /на русском языке/, Международный институт права, Вашингтон, округ Колумбия, 22 Сентября – 3 Октября, 1997 ;

84. Экономическая теория – Статьи-предприятия, стр. 1 из 7, http://www.forekc.ru/27/index_1;

85. Lapachi K. - „Antimonopoly Regulation in Transition Countries: The Example of Georgia”, Journal of European Competition Policy Review” Volume 22, Issue 9 (September 2001, London, Sweet & Maxwell)/;

86. Morgan Larry C. - Evaluation of the CEPAR Antimonopoly Judicial Training Workshop I (Conducted during October 13-17, 1997), CENTR FOR ECONOMIC POLICY AND REFORM, November 14, 1997;

87. Fingleton J., Fox E., Nevers D., Seabright P., Competition Policy and the Transformation of Central Europe, London, CEPR, 1996;

88. www.parliament.ge;

89. <http://sg.biz.yahoo.com/040219/15/3i626.html>;

90. <http://www.prompolit.ru/126483>

91. <http://www.globalcompetitionforum.org/>